

ZGODOVINA AKTIVIZMA ZA LEGALIZACIJO GEJEVSKIH IN LEZBIČNIH PARTNERSKIH ZVEZ V SLOVENIJI

Vprašanja gejevske in lezbične zakonske zveze, partnerskih razmerij in starševskih pravic so že desetletja ena od prednostnih tematik gejevskega in lezbičnega aktivizma. Če je v sedemdesetih letih 20. stoletja večina aktivističnih prizadevanj lezbičnih in gejevskih organizacij potekala na ravni zahtev po individualnih pravicah, pravici do svobodne izbire seksualne orientacije in življenjskega stila, zahtev po odpravi kriminalizacije homoseksualnosti in drugih, pa se je v osemdesetih in zgodnjih devetdesetih letih težišče aktivističnih prizadevanj premaknilo z nivoja individualnih pravic istospolno usmerjenih oseb tudi na nivo enakopravnosti posameznika v razmerju do življenjskega partnerja ali partnerice, to je, na področje formalne zakonske ureditve partnerskih razmerij.¹

Konec osemdesetih in v začetku devetdesetih let 20. stoletja so partnerske pravice postale vroča politična in pravna tema. Švedska vlada je sicer že leta 1973 ugotovila, da je »kohabitacija oseb istega spola z gledišča družbe popolnoma sprejemljiva oblika družinskega življenja«. To stališče švedskega vladnega odbora za zakonodajo je bilo prvo uradno priznavanje homoseksualnih družin. Na Švedskem so nato leta 1978 obravnavali možnost podelitve pravice do sklenitve zakonske zveze istospolnim parom, a je bila zaradi »grožnje« tradicionalni heteroseksualni poroki opuščena. Šele leta 1987 so uvedli zakon o *kohabitaciji istospolnih oseb*, leta 1994 pa zakon o *registriranem partnerstvu*.

Vzporedno in skladno s širšimi družbenimi spremembami se že vsaj štiri desetletja odvijajo tudi korenite spremembe na področju družine.² Ena izmed največjih je družinska pluralizacija, spreminjanje družinskih oblik: vse manj je jedrnih in vse več reorganiziranih, enostarševskih, istospolnih družin. Spreminjanje družine vseskozi spremljajo močne reakcije, ki skušajo ohranjati mit o tradicionalni družini in so nesposobne sprejeti kompleksne spremembe družinskih oblik in hkraten soobstoj različnih, starih in novih družinskih obrazcev. V Sloveniji so se takšne konservativne reakcije najmočnejše pokazale v času referendumu o pravici samskih žensk do medicinske pomoči pri zanositvi leta 2001. In kažejo se ob vsakokratnih poskusih legalizacije gejevskih in lezbičnih partnerskih zvez.

A tudi spremembe v zakonodaji težko in mukotrpno sledijo družinskim spremembam. V boju za enakopravnost se soočamo z različnimi pravnimi oblikami, ki opredeljujejo različne oblike istospolnih partnerstev – od *zakonske zveze*, *registrirane partnerske skupnosti* do *ne-registriranega partnerstva*, *kohabitacije* ali *skupnega gospodinjstva*. Vse to znova in znova dokazuje, da imajo družinsko pravo in socialne politike čvrst heteronormativen okvir, da je zakonska zveza pravzaprav »*institucionalno utelešenje heteroseksualnosti*«.³

Po drugi strani pa tudi znotraj samega gejevskega in lezbičnega gibanja obstajajo različni pogledi na prenos instituta *zakonske zveze* v homoseksualno skupnost. Zagovorniki

¹ Tatjana Greif in Nataša Velikonja, »Primerjalna analiza evropske zakonodaje na področju istospolnih partnerskih skupnosti«, *Lesbo*, št. 19-20/2003, str. 13-14.

² Spremembe na področju družine v več svojih delih podrobno analizira dr. Alenka Švab. Poleg njenih besedil, ki jih navajamo v nadaljevanju teksta, naj omenimo tudi knjigo »*Družina: od modernosti k postmodernosti*« (ZPS, Ljubljana 2001).

³ Richard Collier, »*Moški, heteroseksualnost in spreminjanje družine*«, ČKZ 207-208/2002, str. 134.

integracije⁴ se naslanjajo na enakopravnost dostopa do obstoječega korpusa človekovih pravic, obenem pa menijo, da istospolne poroke temeljito spreminjajo ustaljene partnerske in družinske oblike. Nasprotniki se opirajo predvsem na feministične teorije in opozarjajo na podaljševanje obstoja v zgodovini izpričano represivne institucije, kot je *zakonska zveza*.

V pričujočem pregledu najdete kronologijo aktivističnih pobud in delovanja za legalizacijo gejevskih in lezbičnih partnerskih zvez v Sloveniji.⁵ Navedeni so nekateri ključni dogodki, ki so pogojevali spremembe pravnega položaja gejevskih in lezbičnih partnerstev. Objavljena so mnenja, ki so si v skorajda treh desetletjih letih sledila v splošni javnosti, civilni družbi, političnih institucijah, med politiki in političarkami, med gejevskimi aktivisti in lezbičnimi aktivistkami. Podatki, citati in tematski poudarki so zbrani iz časopisnih, revijalnih, knjižnih ali spletnih virov, navedenih v nadaljevanju besedila. Nепrecenljivo podporo so nudile gejevske in lezbične revije *Revolver*, *Lesbo* in *Narobe* – zaradi njih je do potankosti popisana zgodovina ne le ukvarjanja z legalizacijo gejevske in lezbične zakonske zveze, temveč na splošno gejevskega in lezbičnega gibanja ter dogajanja v Sloveniji.⁶ Za pomoč pri zbiranju podatkov se zahvaljujem dr. Tatjani Greif in Urški Sterle.

1977

Maja meseca *Skupščina* Socialistične republike Slovenije - v okviru zvezne reforme sodstva v Socialistični federativni republiki Jugoslaviji - sprejme nov *Kazenski zakonik* in kot prva republika v bivši Jugoslaviji **dekriminalizira sporazumne homoseksualne odnose med moškimi**. Do tega leta je bila moška homoseksualnost po kazenskem zakonu SFRJ predmet kriminalnega pregona: drugi odstavek 186. člena je določal, da se »nenaravno nečistovanje med osebama moškega spola« kaznuje z zaporom do enega leta.

1981

Priporočilo Sveta Evrope številka 924 o odpravi diskriminacije homoseksualcev je eden prvih in temeljnih dokumentov *Sveta Evrope*, ki se nanaša na človekove pravice gejev in lezbijk. Zadeva različna področja, dekriminalizacijo homoseksualnosti, izenačenje sporazumne starosti in enako obravnavo pri zaposlovanju, pa tudi zagotovila za odpravo restrikcij na področju starševstva. Točka 7(d) navaja, da »skrbniške pravice, pravica do obiska otroka ... ne smejo biti ovirane zgolj na podlagi homoseksualnosti staršev«.

1984

Od 23. do 29. aprila poteka v Ljubljani festival *Magnus »Homoseksualnost in kultura«*, ki ga organizirajo **ŠKUC-Forum** oziroma **Bogdan Lešnik, Aldo Ivančič, Marina Gržinić, Neven Korda, Zemira Alajbegović** in drugi. Projekt *Magnus* je zamišljen kot enkratna akcija, predstavlja pa začetek aktivističnega boja za *socializacijo in kulturo homoseksualnosti* v Jugoslaviji.

⁴ Tanja Renner, »O njih, ki smo mi«, v: Alenka Švab in Roman Kuhar, »Neznosno udobje zasebnosti«, Mirovni inštitut, Ljubljana 2005, str. 13.

⁵ Zadnja redakcija besedila 10. marca 2011.

⁶ Poleg omenjenega je nepogrešljiv vir pri kronologiji dogodkov predstavljala publikacija »20 let gejevskega in lezbičnega gibanja«, ur. Nataša Velikonja, Društvo ŠKUC, 2004.

8. decembra poteka **ustanovni sestanek sekcije Magnus**, sekcije za socializacijo in kulturo homoseksualnosti pri ŠKUC-Forumu v Ljubljani. Magnus obvelja za prvo gejevsko organizacijo v socialističnih državah.

1986

Avgusta **Magnus v manifestu, namenjenemu festivalu Novih družbenih gibanj** v Novi Gorici, zahteva, da se takoj odpravi kriminalizacija homoseksualnosti v jugoslovanskih republikah; da se v ustavi prepovedi diskriminacije zaradi spola, veroizpovedi in narodnosti doda prepoved diskriminacije zaradi spolne usmerjenosti; da se v šolske programe vključi pouk o homoseksualnosti kot o enakopravnem življenjskem izboru; ter da vlada SFRJ protestira pri vladah držav, ki diskriminirajo homoseksualno manjšino.

1987

16. aprila se zaradi odpovedi festivala Magnus na Filozofski fakulteti v Ljubljani sestane **izredna skupščina ŠKUC-Foruma** in med drugim znova sprejme sklep, da predlaga ustavni komisiji uvrstitev spolne usmerjenosti med primere, za katere je diskriminacija izrecno prepovedana.

Oktobra se pri **feministični skupini Lilit**, ki deluje v okviru ŠKUC-Foruma, oblikuje **lezbična skupina LL**. Obvelja za prvo lezbično skupino v vzhodni Evropi. 30. oktobra izide v tedniku **Mladina priloga o lezbištvu »Ljubimo ženske: Nekaj o ljubezni med ženskami«**, v kateri sodelujejo Suzana Tratnik, Nataša Sukič, Erika Schauer, Roni, Marjeta Pogačnik in Davorka Ljubišič. Izid priloge velja za prvi medijski nastop lezbištva.

1988

Januarja se **lezbična skupina LL ustanovi pri ŠKUC-Forumu kot Lezbična sekcija LL**.

LL in Magnus v programu delovanja za leto 1988 zapišeta med prioritete naloge tudi »javno opredelitev družbenopolitičnih struktur do homoseksualnih ljudi na podlagi družbeno-pravne enakosti«.

6. februarja dnevnik *Delo* objavi **odprto pismo sekcij Magnus in LL Jožetu Smoletu, predsedniku Republiške konference Socialistične zveze delavskega ljudstva**. Od njega zahtevata, da se kot predsednik najširše socialistične fronte javno opredeli do homoseksualne manjšine in zahtev družbenega gibanja za socializacijo homoseksualnosti; da javno izrazi stališče do predloga za razširitev jugoslovanske ustave, s katero bi spolna usmerjenost bila uvrščena v kontekst enakopravnosti; in da javno napiše, kaj misli storiti za zagotovitev družbeno-pravne enakopravnosti pripadnikov homoseksualne manjšine. Smole ne odgovori, zato sekciji **ponovno objavita odprto pismo**, kjer znova ugotavljata, »da pri nas pripadnikom seksualne manjšine ni zagotovljena družbena enakopravnost: ni omogočeno druženje in socializacija, kajti noben javni prostor ali lokal ni namensko opredeljen za homoseksualno manjšino, vse naše pobude pa se odlagajo iz leta v leto, ni priznan status partnerske zveze in s tem pravna ter socialna enakopravnost homoseksualnih parov, ni zagotovljena ustavna enakost vseh državljanov, ne glede na razlike v spolni usmerjenosti, ampak smo, nasprotno, žrtve diskriminatoričnih napadov, kot na primer marca 1987 ob načrtovanem (in kasneje odpovedanem) tednu homoseksualne kulture. Sekcija Magnus je med prvimi začela opozarjati na nevarnost aidsa in se lotila preventivne akcije, informiranja

svojih članov in širše javnosti. Vendar pa je ravno za uspešen boj proti aidsu treba nujno zagotoviti družbeno-pravno enakopravnost pripadnikov seksualne manjšine z ostalimi člani družbe, od prostora za druženje, osveščanje in informiranje, stimuliranja družinskega (stabilnega partnerskega) načina homo- in heteroseksualnih parov, do spoštovanja integritete in človekovih pravic. V družbah, kjer takšna enakopravnost ni zagotovljena, je večina pripadnikov seksualne manjšine izrinjena na rob, v parke in stranišča, kar gotovo ni prispevek k enakopravnosti vseh državljanov in osveščanju ljudi v boju proti aidsu. Hkrati menimo, da je prav tako sramota pred civiliziranim svetom, da v nekaterih delih Jugoslavije homoseksualnost kazensko preganjajo. Naši politiki se radi ponašate s skrbjo za manjšine, hkrati pa ignorirate homoseksualno manjšino v naši družbi. Vsi ste se že opredeljevali do zahtev in iniciativ novih družbenih gibanj, nikoli pa se niste javno opredelili do homoseksualne manjšine in naših iniciativ, niti niste odgovorili na javna vprašanja, ki vam jih je postavila skupščina ŠKUC-Foruma, 16.4.1987«.

Oktoberja **Magnus** in **LL** postavita **javna vprašanja slovenskemu Sociološkemu inštitutu**, predsedniku **Društva za teoretsko psihoanalizo dr. Slavoju Žižku**, predsedniku **Centralnega komiteja Zveze komunistov Slovenije Milanu Kučanu** in republiškem sekretarju za notranje zadeve **Tomažu Ertlu**.

Društvo pisateljev Slovenije in **Slovensko sociološko društvo** spišeta **Gradivo za novo slovensko ustavo**, tako imenovano »**pisateljsko ustavo**«. Pisci v poglavju o temeljnih načelih izrecno zapišejo, da so vsi ljudje pred zakonom enakopravni, ne glede na spolno usmerjenost.

1989

9. januarja **Magnus** in **LL** naslovita na **Republiško konferenco Zveze socialistične mladine Slovenije pobudo**, kjer zahtevajo, da predstavniki **ZSMS** v slovenski ustavni komisiji zastopajo stališče, da se v člen o človekovih pravicah vstavi tudi spolno usmerjenost, enako pa naj zastopajo tudi ob spremembi jugoslovanske ustave; da sprožijo pobudo za dekriminalizacijo homoseksualnosti v Srbiji, Bosni in Hercegovini, Makedoniji in na Kosovu; ter da se zavzamejo za enakopravno obravnavanje homoseksualnih in heteroseksualnih primerov v vseh zakonih, ki obravnavajo spolna in družinska razmerja.

Od 3. do 5. novembra poteka v Portorožu **13. kongres ZSMS**, na katerem se ta organizacija preoblikuje v politično stranko (najprej **ZSMS-LS**, nato **LDS**). Na kongres je povabljen tudi predstavnik sekcij **Magnus** in **LL**. Delegati in delegatke sprejmejo predlog, naj se spolna usmerjenost uvrsti med primere, za katere je izrecno prepovedana diskriminacija tako v ustavi SRS kot SFRJ. Med drugim je sprejeta tudi pobuda za spremembo zakonodaje, ki naj omogoča sklenitev zakonske zveze med partnerjema istega spola.

1990

Spomladi sodeluje **Bogdan Lešnik** - v okviru **neodvisne liste Novih družbenih gibanj - na volitvah** s sloganom »*Politika je preveč resna stvar, da bi jo prepustili resnobni heteroseksualni možatosti. Brez humorja, ironije in drugačnosti politike ni*«. Neodvisna lista **NDG** dobi 0,2 % glasov.

23. junija člani in članice **Magnusa** in **LL** ustanovijo **Roza klub**, samostojno politično združenje za preprečevanje in odpravljanje diskriminacije zaradi spolne usmerjenosti ter uveljavljanje načela enakopravnosti na vseh ravneh zasebnega in javnega življenja.

Oktober **Roza klub** pošlje medijem in političnim organizacijam ter strankam »**Pobude proti diskriminaciji**«, kjer med drugim zapišejo tudi, da so »homoseksualni ljudje v Republiki Sloveniji še vedno državljani in državljanke drugega razreda, kar se kaže zlasti v tem, da ne morejo oblikovati zakonitih partnerskih zvez z možnostjo dedovanja po partnerju in posvojitve otrok«. Ena od pobud je, naj se v slovensko ustavo med primere, za katere je diskriminacija izrecno prepovedana, vstavi tudi spolno usmerjenost, tako da bi se 13. člen delovnega osnutka glasil: »Vsi ljudje imajo enake pravice ne glede na narodnost, raso, spol, spolno usmerjenost, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, gmotno stanje, rojstvo, izobrazbo, družbeni položaj ali katerokoli drugo osebno okoliščino. Vsi so pred zakonom enaki«. Druga pobuda zahteva, da se tam, kjer zakon obravnava družinska in partnerska razmerja ter razmerja, ki se navezujejo nanje, homoseksualni in heteroseksualni primeri obravnavajo enakopravno. A v delovnem osnutku *Ustave Skupščine Republike Slovenije* iz tega leta ni »enakost ne glede na spolno usmerjenost« omenjena nikjer.

1991

V *Ustavi Republike Slovenije*, sprejeti tega leta, je v 14. členu zapisano **splošno načelo protidiskriminacije**. Člen zagotavlja vsakomur enakost pred zakonom in enake človekove pravice ter temeljne svoboščine. Vendar pa *Ustava* le **implicitno naslavlja spolno usmerjenost**, in sicer pod kategorijo »ostale osebne okoliščine«. Argumenti proti izrecni prepovedi diskriminacije na osnovi spolne usmerjenosti so približno takšni, kot je izjava **Angelce Žerovnik** iz *Socialdemokratske stranke Slovenije*, ki meni, da bi prepoved diskriminacije zaradi spolne usmerjenosti dovolila tudi usmerjenost na »otroke, živali in kipe«. Angelca Žerovnik sicer slovi na lezbični sceni tudi po iznajdbi izraza »**lezbizem**«.

Marca, v 2. številki revije *Revolver*, je objavljena »**Deklaracija 'Pravica do drugačnosti'**«. Deklaracijo sestavi **Roza klub**, podpiše pa jo večina strank v Sloveniji (*Liberalno-demokratska stranka, Zeleni Slovenije, Social-demokratska stranka, Social-demokratska mladina, Stranka demokratične prenove, Socialistična stranka, Slovenska demokratična zveza*) ter nekatere politične in civilne organizacije in pobude (*Ženske za politiko, Center za kulturo miru in nenasilja*). V Deklaraciji je med drugim zapisano: »Pravica ljubiti po lastni izbiri je fundamentalna človekova pravica, ki se nanaša tako na homoseksualce kot na heteroseksualce. Med ključne principe demokratične družbe prav gotovo sodi pravica do drugačnosti, do odstopanja od večinskih stališč in obnašanja. To je osnovna demokratična pravica, ki pa se lezbijkam in gejem še vedno marsikje odreka«.

1992

Spomladi se ustanovi **neformalno združenje homoseksualnih parov Yoldashimm**, ki se bori za enakopravnost homoseksualne partnerske zveze.

1993

Zloženska »Spolnost in aids: Varno v meni«, ki jo **Roza Klub** objavi novembra 1992, povzroči aprila radikalno zaostrovanje homofobije z izrazitim klerikalno nacionalističnim tonom, ki se odtlej dalje vlačijo po Sloveniji kot jara kača. Protest proti zloženci napišejo **Gibanje za življenje, Svet za družino pri Slovenski škofovski konferenci, Slovenska katoliška zdravstvena zveza, Skupnost krščanskega življenja, Družinski center Betanija** in drugi, protestirajo pa tudi visoki predstavniki državnih ustanov. **Dr. Veljko Troha** iz

Strokovnega sveta za vzgojo in izobraževanje meni, da zloženka ni primerna za mladino, ker »ne upošteva naše slovenske, družinske mentalitete«. **Dr. Anton Dolenc**, predsednik Slovenskega zdravniškega društva, pove, da so istospolno usmerjeni ljudje »izrodek družbe, saj v nobenem primeru s svojimi oblikami spolnosti ne morejo imeti potomcev, torej so že v prvi generaciji obsojeni na izumrtje in so mrtva veja na živem drevesu življenja«.

Spomladi **Aleksander Perdih** in **Silvo Zupanc** iz neformalnega združenja istospolnih parov *Yoldashimm* vložita na *Ustavno sodišče RS* pobudo za oceno ustavnosti tistih členov *Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih*, ki pravijo, da lahko zakonsko zvezo skleneta izključno partnerja nasprotnega spola: po 3. členu ZZZDR (iz leta 1976) je »zakonska zveza z zakonom urejena življenjska skupnost moža in žene«, katere družbeni pomen je v zasnovanju družine. 2. člen ZZZDR definira družino kot »življenjsko skupnost staršev in otrok«. 16. člen ZZZDR določa kot pogoj za sklenitev in veljavnost zakonske zveze, da sta »dve osebi različnega spola«. Pobuda se sklicuje na 14. člen *Ustave RS*, z njo pa se v Sloveniji začne široka polemika o istospolnem partnerstvu.

Ustavno sodišče RS v skladu z zakonom o postopku pred ustavnim sodiščem za mnenje zaprosi *Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve* ter *Državni zbor*. Oba pobudo ocenita kot neutemeljeno, sklicujeta se na obstoječi *Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih*, po katerem naj bi družbeni pomen zakonske zveze bil v zasnovanju družine, ki jo je država dolžna varovati. **Gejem in lezbijkam v Sloveniji se s tem – preko Ustavnega sodišča - prvič uradno odreče pravica do zakonske zveze.**

Danica Simšič, poslanka in predsednica parlamentarnega Odbora za zdravstvo, delo, družino in socialne zadeve, kasneje izjavi, da bi Odbor zavrnil negativno mnenje Sekretariata Državnega zbora za zakonodajo in pravne zadeve, če pobuda ne bi bila umaknjena.

Zbere se neformalna skupina (**Aleksander Perdih, Mateja Končina, Bogdan Lešnik in Metka Mencin**) in pripravi konkretne predloge za spremembo zakonodaje na področju zakonske zveze in družinskih razmerij. Skupina skuša oblikovati rešitve, ki bi simbolno in materialno izenačile pravice iz partnerskih razmerij, ne glede na spol partnerjev: v treh členih *Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih* (3., 12. in 16.), kjer zakon govori o skupnosti moškega in ženske, se naj sintagmo »moški in ženska« zamenja z »dve osebi« oziroma »osebi«. Predlog dobi institucionalno podporo *Urada za žensko politiko*, ki ga vodi **Vera Kozmik**.

11/12 številka revije *Pravnik* objavi nekaj prispevkov o istospolnih partnerstvih in družinah, med drugim tudi besedilo **Mateje Končina Peternel** »Država, družina, istospolne skupnosti in pravo«.

1994

Delovna skupina v okviru *Urada za žensko politiko* pripravi uradni osnutek sprememb *Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih*, ki v celoti upošteva predlog neformalne skupine. *Urad* oktobra pošlje »Pobudo za spremembe in dopolnitve *Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih*« *Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve*, ki ga vodi Rina Klinar. *Ministrstvo* na pobudo ne odgovori, zato *Urad* predlaga službi za pripravo in izvedbo vladnih sej, naj jo uvrsti na sejo pristojnih vladnih odborov in vlade. *Ministrstvo* nato pobudo zavrne z obrazložitvijo, da zaradi številnih zakonodajnih pobud s tega področja načrtuje obširno analizo izvajanja *Zakona*, glede zahtev za izenačitev statusa istospolnih

partnerskih zvez z raznospolnimi pa meni, da bi bilo potrebno to vprašanje **obravnavati v kontekstu posebnega zakona o registriranem partnerstvu in ne v kontekstu Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih**. Z oblikovanjem posebnega zakona, ki naj bi urejal razmerja v istospolnih partnerstvih, vlada naredi izvorno napako, saj bo – kot napiše **Metka Mencin Čeplak** – *»tiha diskriminacija dotlej nevidnih, spregledanih istospolnih zvez postala zakonita diskriminacija vidnih«*.⁷

Urad za žensko politiko zavrne idejo o posebnem zakonu, ker bi to še vedno pomenilo diskriminacijo zaradi spolne usmerjenosti. Kljub temu **koncept posebnega zakona prevladuje v vseh predlogih urejanja istospolnih partnerstev** vse do leta 2009, ko **Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve**, ki ga vodi **Ivan Svetlik**, pripravi nov predlog **Družinskega zakonika**.

Resolucija Evropskega parlamenta številka A3-0028 o enakih pravicah za homoseksualce in lezbijke v Evropski skupnosti poziva članice in države, ki se želijo priključiti, da *»zagotovijo enako obravnavo raznospolno in istospolno usmerjenih ljudi«*. Resolucija obravnava različna področja zakonodaje v zvezi z istospolno usmerjenostjo (npr. delovno pravo, kazensko pravo, pravico do zakonske in zunajzakonske zveze, prepoved medikalizacije homoseksualnosti itd.), pod členom 14 pa navede, da je *»potrebno odpraviti ovire za poroke homoseksualnih in lezbičnih parov ali za neenako zakonsko obravnavo in zagotoviti polne pravice in ugodnosti poroke z omogočanjem registracije partnerstev«*. Isti člen daje napotila za odpravo vseh ovir, ki *»omejujejo pravice lezbijk in homoseksualcev, da bi bili starši ali posvojitelji ali skrbniki otrok«*.

Oktober je sprejet nov **Kazenski zakonik RS**, ki začne veljati 1. januarja 1995. 141. člen prinaša **prepoved kršitve enakopravnosti, kjer je izrecno navedena tudi spolna usmerjenost**.

1995

16. marca na *Pravni fakulteti* poteka **predavanje dr. Karla Zupančiča »Pravo in življenjske skupnosti istospolnih oseb«**. Med drugim pove tudi tole: *»Zakonska zveza je za pravo zanimiva kot okvir, ki daje največ za koristi otroka. Gre za osnovanje družine na naravni način. Istospolni pa naravnih otrok ne morejo imeti«*. Meni, da drugačna spolna usmerjenost narekuje drugačno zakonsko obravnavo.

14. aprila **Delo Stik** izvede anketo med 609 telefonskimi naročniki. **Skoraj 60 % jih ne odobrava istospolnih porok**. Le petina anketirancev meni, da bi država morala ostro ukrepati proti pojavom in gibanjem, ki zagovarjajo rasizem, šovinizem in nestrpnost proti tujcem.

Vladi oziroma njenemu predsedniku **Janezu Drnovšku** je vročena **peticija**, ki so jo 27. maja 1994 – **ob aferi na Ljubljanskem gradu**, ko je najemnik lokala, v katerem naj bi potekala deseta obletnica organiziranega gejevskega in lezbičnega gibanja, prireditve odpovedal – sprožili **Roza klub, Magnus in LL**. Peticijo je podpisalo 155 oseb, ki zahtevajo od vlade sprejetje ukrepov, ki bodo prepovedovali diskriminacijo zaradi spolne usmerjenosti; zagotovili gejem in lezbijkam enako pravno varstvo, kot ga uživajo partnerji različnih spolov; popravili krivice, ki so posledica diskriminacije posameznikov in posameznic ali skupin na podlagi spolne usmerjenosti; ter omogočili azil za tujce in tujke, ki so preganjani/preganjane zaradi spolne usmerjenosti.

⁷ Metka Mencin Čeplak in Roman Kuhar, *»Boji za enakost«*, *Socialno delo* 5-6/2010, str. 287.

Od 23. do 27. avgusta poteka v *Avtonomnem kulturnem centru Metelkova* in v hotelu Union v Ljubljani ter v organizaciji **Magnusa** in **LL Mednarodni posvet o homoseksualnosti**, na katerem se zahteva tudi pravico do zakonske zveze. To znova sproži plaz homofobije, ki se vse bolj osredotoča na gejevska in lezbična partnerstva.

2. septembra kolumnist dnevnika *Delo* **Marko Crnkovič** objavi prispevek z naslovom »Narave kultura ne zanima«, kjer zapiše: »S prijaznimi čustvi tega [homoseksualnega akta] že ne moremo dojeti, ali vsaj ne prej kot pomehkuženih zahtev po pravici do legalizacije istospolne družine. Biti upornik in si pri tem želeli nekaj najbolj stereotipnega na svetu, se mi zdi enako nerazumljivo kakor početje tistih lezbijk, ki uporabljajo... vibrator«.

9. septembra dnevnik *Delo* objavi komentar »Nova oblika posilstva«, kjer avtor **R.K.** zapiše: »Mnogi se na primer sprašujejo, če je promocija homoseksualnosti res ena od nujnih poti, s katero morajo državljani dokazovati stopnjo tolerance do drugačnosti oziroma različnosti. Tako smo imeli svetovni kongres, neke druge posvete in srečanja, pred dnevi še mednarodni posvet spolno drugače naravnanih, vse glasneje se razglablja o pravicah teh ljudi in enakosti za različne, o možnosti posvojitve otrok, nekateri zlobno namigujejo na zahteve po beneficiranem stažu...«.

Pri založbi *Vitrum* izide zbornik »**Družine: različne – enakopravne**«, ki ga uredijo **Tanja Rener, Vika Potočnik** in **Vera Kozmik**.

1996

Izide 19. številka revije **Revolver**, kjer so objavljena **stališča slovenskih političnih strank do istospolne usmerjenosti**. Intervjuje dajo vse politične stranke – razen *Slovenske ljudske stranke*, ki se prošnjam izogiba. **Nada Skuk** v imenu *Slovenskih krščanskih demokratov* trdi, da je družina »oče, mati in otrok. (...) Vemo, kaj je namen družine in namen vzpodbujanja družine. Namen je nadaljevanje rodu, nadaljevanje človeka, in to je možno samo v primeru, da nastane dvospolna združitev – da se razmnožujemo, čisto primitivno rečeno«. Podobno pove **Aleksandra Forte** iz *Social-demokratske stranke Slovenije*: »Kar se pa tiče družine, pa naša stranka izhaja iz take opredelitve družine, kjer menimo, da ima primarno vlogo vzgoja in nega otrok. Nastanek družine je torej pogojen z otrokom. V tej zvezi pa menimo, da je tudi po strokovni plati dovolj utemeljenih trditev, da okolje istospolnih partnerjev ni najbolj primerno za to, da bi otrokom omogočilo najboljše pogoje. [...] Psihologija ali psihoanaliza teh skupnosti ne obravnavata kot patoloških, vendar pa po drugi strani s stališča psihodinamike in primernega okolja za razvoj otrok potrebuje moško in žensko figuro«.

27. junija poteka v poročni dvorani Ljubljanskega gradu tiskovna konferenca ob izidu 177. številke *Časopisa za kritiko znanosti* oziroma **tematske številke gejevskih in lezbičnih študij**. Po predstavitvi številke sledi **simbolična gejevska poroka med Branetom Mozetičem in Jasminom Veličem** ter lezbična med **Natašo Sukič** in **Suzano Tratnik**. Poročno ceremonijo vodi kraljica preobleke **Emanuela**.

Septembra izide 21. številka revije **Revolver**, v kateri so objavljena **stališča slovenskih političnih institucij do istospolne usmerjenosti**. **Ivan Bizjak**, **varuh človekovih pravic**, izjavi, da so »taka partnerstva« čisto nekaj drugega kot »družina«. O istospolni usmerjenosti meni, da je »zasebna zadeva posameznika«. Slabo se odreže tudi **predsednik republike**

Milan Kučan – njegova predstavnik za medije **Špela Furlan** novinarkama *Revolverja* pove, da je »tema preveč obrobna, preveč specifična, preozka, da bi se predsednik z njo ukvarjal«.

Novembra **LL** organizira v Avtonomnem kulturnem centru Metelkova – v sodelovanju z *Visoko šolo za socialno delo in Uradom za žensko politiko* – predavanje »**O pobudah za spremembe Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih**«.

1997

Na začetku leta se *Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve RS*, ki ga vodi **Anton Rop**, pristojna državna sekretarka za družino pa je **Helena Kamnar**, odloči obravnavati pobudo za spremembo *Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih*, ki bi omogočila pravno ureditev razmerij istospolnih partnerjev in partneric. **Zakonski predlog pripravi Inštitut za civilno, primerjalno in mednarodno zasebno pravo Pravne fakultete v Mariboru**, v njem pa med drugim piše: »Skupnost istospolnih partnerjev ni skupnost moškega in ženske ter zato ne more ustvarjati vseh tistih pravnih posledic, ki so tipične za zakonsko zvezo. [...] Poglavitni razlog pravnega urejanja zakonske zveze je v zasnovanju družine. [...] Ni mogoče trditi, da bi skupnost istospolnikov enako kot skupnost matere in očeta vplivala na skladen otrokov razvoj. [...] Zato ne bi kazalo dopustiti možnosti posvojitve niti zunajzakonske oploditve ali umetne osemenitve. [...] Ni predvideno, da bi skupnost istospolnih partnerjev postala podobna zakonski zvezi«. Pisci predloga se sklicujejo na zakonodaje držav, kot so Romunija, Rusija, Turčija, Srbija, Urugvaj, Nikaragva ali Zimbabve.

22. marca poteka v organizaciji feministično-lezbične skupine **Kasandra** v Avtonomnem kulturnem centru Metelkova **predavanje sociologinje in lezbične aktivistke Uli Streib iz Berlina o lezbičnem materinstvu**.

25. maja **Tatjana Greif** v imenu sekcij **LL** in **Magnus** pošlje Borutu Šukljetu, generalnemu sekretarju *Vlade RS*, pisno pobudo, kjer ga v skladu z 81. členom *Poslovnika Vlade RS* (ta člen so kasneje ukinili) poziva, naj omogoči sekcijama **sodelovanje v procesu realizacije nove zakonodaje, ki zadeva Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih**. Greif je med drugim napisala: »Kot nam je znano, je matično ministrstvo dalo izdelati tudi strokovno poročilo oziroma oceno stanja pravnega statusa istospolnih partnerstev v evropskih državah (izvajalec Inštitut za civilno-družbeno pravo, Pravna fakulteta Maribor, 1996). **ŠKUC-LL** in **Magnus** bi kot profesionalni organizaciji, z neposrednimi izkušnjami in ustreznim poglobljenim znanjem s področja homoseksualnosti, v bodoče želeli sodelovati v procesu spreminjanja družinske zakonodaje. Naše interesno področje pokriva predvsem proces nastajanja nove tozadevne zakonodaje oz. možnost pravne ureditve t.i. registrirane partnerske zveze oz. zakonske zveze, ki bi istospolnim parom omogočila uporabo institucije civilnih pravic, izhajajočih iz državljanstva RS, s tem pa enakopravni položaj v kontekstu širše družbene skupnosti«. S tem pozivom gejevske in lezbične organizacije v Sloveniji prvič vstopijo v civilni dialog z državo v zvezi z legalizacijo istospolnih partnerstev.

18. novembra *Ministrstvo za družino, delo in socialne zadeve* uradno imenuje v **delovno skupino Tatjana Greif kot predstavnico LL in Magnusa** ter **Antona Bricmana kot predstavnika Roza kluba**.

Decembra izide 4. številka revije **Lesbo**, na naslovnici katere **LL** objavi **politični manifest za enakost in enakopravnost**. V njem med drugim zahtevajo tudi »enake pravice glede sklenitve zakonske zveze in glede vključitve v vse pravice, ki iz nje izhajajo (socialne varščine,

priseljenske pravice, pokojninske in dedovanjske pravice idr.). Lezbične in gejevske skupnosti so družinske skupnosti«. Nadalje zahtevajo »enake starševske in posvojitvene pravice. Lezbični in gejevski starši naj se presojujejo po starševskih sposobnostih«.

1998

Februarja se na *Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve* sestane **delovna skupina**. Gejevske in lezbične organizacije so postavljene pred dejstvo, naj sooblikujejo **poseben zakon o registraciji istospolnih skupnosti** – ki je torej prvi uradni predlog posebnega zakona - **ne pa dopolnijo obstoječi Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih**. Delovni skupini predseduje **dr. Karel Zupančič** z ljubljanske *Pravne fakultete*, člani pa so **dr. Vesna Rijavec**, **dr. Matjaž Tratnik** z mariborske *Pravne fakultete*, **Bernard Rojnik** s *Centra za mentalno zdravje*, **Vera Kozmik** z *Urada za žensko politiko*, **dr. Metka Mencin Čeplak**, **Anton Bricman** in **mag. Tatjana Greif**. Delo se začne takoj zapletati, saj manjšina v delovni skupini (Bricman, Greif, Kozmik, Mencin Čeplak) najprej predlaga razpravo o samih zakonskih izhodiščih »**Predloga zakona o registraciji skupnosti istospolnih partnerjev**« oziroma o tem, ali je poseben zakon sploh umesten, saj ga oceni kot nestrokovnega in neprimerne za formalno argumentacijo v zakonodajne namene. Poleg tega »**Predlog zakona o registraciji skupnosti istospolnih partnerjev**« ne ureja niti osnovnih zadev na področju socialnega varstva. Njegove pravne posledice so le registracija, pravica in dolžnost preživljanja socialno šibkejšega partnerja oziroma partnerice ter ureditev medsebojnih premoženjskih razmerij. Neizogiben problem predstavlja tudi diskriminatorna obravnava lezbijk in gejev v besedilu in obrazložitvi zakona, pa tudi pravno zavajajoča dikcija, saj tudi po obstoječem *ZZZDR* pravne posledice sklenitve zakonske zveze niso vezane na rojstvo otrok.

7. marca **Bogdan Lešnik** objavi v *Sobotni prilogi Dela* članek »**Registrirano partnerstvo. Ne, hvala**«. »*Vlade pri pripravi tega zakona ne skrbijo za pravice in pravno stanje istospolnih parov, temveč jo skrbi vključevanje v EU, za katero pravna urejenost na tem področju sicer ni ekspliciten pogoj, je pa priporočena*«, piše Lešnik. »*Toda ali ni praksa, da država odmerja (podeljuje in odvzema) ljudem pravice, kakor se njej zdi oportuno, po svojem bistvu totalitarna? Drugič, taka dobronamernost ni nič drugega kot lahkovernost – spet vidimo jamstvo v nekem prihodnjem redu*«.

10. junija ustanovni odbor, ki ga sestavljajo **Miha Lobnik**, **Tadej Reissner**, **Jasna Magič** in **Nina S.**, ustanovi skupino **Legebitra**. Njen osnovni namen je združevati istospolno usmerjene mlade geje, lezbijke, biseksualce in transeksualce.

4. decembra poteka v ljubljanskem hotelu Union **Posvet o istospolnih porokah**, ki ga organizira **Roza klub**, z gosti z *Ministrstva za družino, delo in socialne zadeve*. Posvet odpre **Štefka Kučan**.

1999

15. februarja poteka v *Galeriji Škuc* **tiskovna konferenca gejevskih in lezbičnih skupin v zvezi s spremembami zakonodaje in registracijo istospolnega partnerstva**.

22. februarja državna sekretarka *Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve* **Helena Kamnar** v tedniku *Mladina* pove, da **zahtev gejevskih in lezbičnih organizacij za zakonsko zvezo gejev in lezbijk ne morejo izpolniti**, saj bi takšen predlog »*padel že pred*

parlamentom. V družbi imamo dva pola. Eden meni, da je homoseksualnost škodljiva in jo je treba uničiti. Ta pol živi in ni majhen«.

Marca izide pri **LL** zloženka »**Enakost: istospolne družine**«, ki jo spiše **Nataša Velikonja**. »Zakonodaja in socialna politika, ki se dotikata družine in vzgoje otrok, morata odražati različnost, enakopravnost in enakovrednost vseh družin ter realne potrebe otrok in mladine. (...) Usklajevanje še vedno teče«, zapiše, »edina oblika, ki ne bo diskriminatorna, je lahko le priznanje zakonske zveze tudi med lezbijkami in geji«.

Maja skupina **Legebitra** v okviru projekta »*Alternativna spola usmerjenost*« organizira **okroglo mizo o otrocih in istospolnem partnerstvu**. Le nekaj dni zatem nova vlada **Študentske organizacije** zapre projekt in skupini odvzame finančna sredstva.

Izide »**Poročilo o človekovem razvoju: Slovenija 1999**« **Urada RS za makroekonomske analize in razvoj**, v njem pa je tudi prispevek **Mojce Urek** »**Registracija istospolne skupnosti**«.

Konec novembra poteka v *Avtonomnem kulturnem centru Metelkova* v **klubu Tiffany** »**Teden gejevske poroke**«, ki se začne s pogovorom med **Tatjano Greif** in **Dušanom Koširjem**. *Teden* bi se moral nadaljevati z razstavo »*poročnih fotografij gejevskega para*«, organizator, skupina **Magnus**, pa zainteresirane poziva k fotografiranju – nihče se ne javi. **Magnus** zapiše, da namen teh akcij ni zunanja politična provokacija, pač pa spodbujanje razmišljanja znotraj skupnosti o možnostih in zahtevah, ki jih ponuja zakon o registriranih partnerstvih.

Predlog Zakona o registraciji istospolnih skupnosti je konec leta predan v **postopek medresorskega usklajevanja**, kjer se po uradnih podatkih **MDDSZ** zatakne že na *Ministrstvu za notranje zadeve RS*, ki zavrne predvideno izvajanje nalog v zvezi z vodenjem registra istospolnih partnerstev, češ da to področje ni v okviru obstoječih delovnih nalog. **Tatjana Greif** komentira, da so nove naloge posledica uvedbe novih zakonskih določil, zato je takšen izgovor **MNZ** nelogičen. Po podatkih **MDDSZ** predlog zakona niti leta 2000 ni pripravljen v obliki čistopisa, ki bi ga lahko poslali na usklajevanje službi za zakonodajo. Celoten predlog zakona iz leta 1998 doživi v nadaljevanju večletni zastoj.

2000

Marca **Evropski parlament sprejme resolucijo številka A5-0050 o spoštovanju človekovih pravic v EU**, ki poziva tudi k spoštovanju enakih pravic istospolno usmerjenih oseb in parov. 56. člen poziva države članice EU, naj zajamčijo »*enostarševskim družinam, neporočenim parom in istospolnim parom enake pravice kot jih uživajo tradicionalni pari in družine, zlasti na področju obdavčenja, gmotnih in socialnih pravic*«.

Priporočilo Sveta Evrope 1474 poziva države članice, naj sprejmejo zakonodajo za ureditev istospolnih partnerstev.

Maja dobi **LL odgovor z Urada varuha človekovih pravic na pobudo za odpravo diskriminacije istospolnih partnerstev**. Iz odgovora je razvidno, da se *Urad* ne želi ukvarjati s to temo, saj pobudnici **LL** odrekajo pravico sklicevanja na ustavni člen o enakopravnosti. *Urad* – ki ga vodi **Ivan Bizjak** – trdi, da mu ni uspelo pridobiti dokumentov *Sveta Evrope* in *Evropskega parlamenta* o odpravi diskriminacije. Odgovor se zaključi z mnenjem, da »*dela varuha človekovih pravic ni mogoče izenačevati z aktivnostmi nevladnih organizacij*«.

9. maja poteka **tiskovna konferenca vladnega Urada za evropske zadeve RS: Igor Bavčar** da zagotovilo, da bo Slovenija uskladila svojo zakonodajo glede zakonskega varstva istospolnih partnerstev s pristopnimi pogoji *Evropske unije* do konca leta 2002.

Maja in junija *Resor za socialo ŠOU v Ljubljani* v okviru projekta »*Socialna zavest*« izvede **med Centri za socialno delo anketo o stališčih do vprašanja istospolnega starševstva**. Pokaže se, da zaposleni v *Centrih za socialno delo* v Sloveniji niso zainteresirani oziroma naklonjeni ideji o možnosti posvojitve za istospolno usmerjene osebe. Na vprašanje, ali podpirajo idejo o legalizaciji istospolnega starševstva, jih 75 % odgovori negativno, hkrati pa jih 79 % »*ni seznanjenih z rezultati raziskav o tem, kako poteka vzgoja v družini istospolnih staršev*«. Kar 87,5 % jih ni imelo še nobenega tovrstnega primera pri svojem delu. 62,5 % anketiranih meni, da bi bila vzgoja otroka s strani homoseksualnih staršev »*bistveno drugačna*« kot pri raznospolni družini. 83,3 % anketiranih socialnih delavcev in delavk o sebi meni, da »*nimajo predsodkov do homoseksualcev*«.

1. junija študentke defektologije v okviru projekta *ŠOU v Ljubljani »Socialna zavest«* organizirajo v *klubu K4 okroglo mizo o istospolnem starševstvu*, na kateri soočijo psihiatra **dr. Janeza Ruglja**, članico *ZLSD* in ginekologinjo **Dr. Matejo Kožuh – Novak**, državno sekretarko **Heleno Kamnar**, **Viktorijo Bevc** iz društva posvojiteljskih družin *Deteljica*, aktivista **Tadeja Reissnerja** iz skupine *Legebitra* in aktivistko **Tatjano Greif** iz *lezbične sekcije LL*. **Enakost pred zakonom zagovarjata le omenjena aktivista gejevskih in lezbičnih organizacij**. Začne se obdobje pristopa »*za*« *in* »*proti*«, ki temeljito spremeni medijsko dikcijo in preoblikuje politično kulturo v Sloveniji, kršenje človekovih pravic pa postopno postaja uspešno sredstvo pridobivanja volilnih glasov.

Dr. Mateja Kožuh – Novak dober mesec kasneje v tedniku *7D* izjavi, da jo je »*homoseksualna skupnost presenetila z vsesplošno razširjenim odnosom državljana do države, ki da mora nekaj nuditi brezpogojno, kot enakopravnemu državljanu. Država ni dana od boga, napravili smo jo ljudje, da bi lažje živeli drug ob drugem. Če je bilo v enostrankarskem sistemu moč kaj doseči tudi manjšinam s tem, da si med vladajočo elito našel pametnega, razmišljujočega in tolerantnega posameznika, ki je bil dovolj vpliven, da je bila novost, pomembna za manjšino, vnesena v zakone in pravilnike, zahteva demokracija več aktivnosti od prebivalstva. Manjšina se mora potruditi poiskati tolerantne posameznike in skupine med večino in z njihovo pomočjo pridobiti dovolj glasov med tistimi, ki odločajo o zakonih in pravilih igre v državi. Predstavnica vlade na okrogli mizi ni bila razumljena. Vlada je eksekutiven organ, ki mora operacionalizirati voljo državljanov, izraženo v parlamentu. Seveda lahko ministri in državni sekretarji dajejo lastne pobude, a če z njimi zagovarjajo interese manjšine, ki je tako slabo razumljena kot homoseksualci, imajo veliko verjetnost, da se bodo morali hitro posloviti od delovnih mest, ki jih zasedajo. Da bi lahko urejali tako delikatne zadeve, kot je istospolno starševstvo, brez večinske podpore prebivalstva, je prevelika zahteva*«. Razumevanje politike kot uveljavljanja pravice močnejšega, »*večine*« nad »*manjšino*«, postaja v Sloveniji samoumevno: vrata se odpirajo moči, ne pa promociji enakosti.

21. junija zaseda *Odbor Državnega zbora RS za zdravstvo, družino, delo in socialno politiko*, ki razpravlja o **predlogu Zakona o zdravljenju neplodnosti in postopkih oploditve z biomedicinsko pomočjo**. (Pred tem je v veljavi *Zakon o zdravstvenih ukrepih pri uresničevanju pravice do svobodnega odločanja o rojstvu otrok* iz leta 1977, 34. člen tega *Zakona* pa med upravičenke do umetne oploditve uvršča vse polnoletne zdrave ženske v

starostnem obdobju, primernem za rojevanje. Po ocenah naj bi bilo po tem *Zakonu* oplojenih vsaj 40 samskih žensk.) Razburjenje povzroči **amandma k 5. členu, po katerem naj bi bile do umetne oploditve upravičene tudi samske ženske**. Temu takoj nasprotuje **Jože Trontelj**, predsednik *državne komisije za biomedicinsko etiko*, ki meni, da se s tem ustvarja »*nepopolna družina*«, **Karel Zupančič** pa »*opozori*«, da bo tako odprta pot za pridobitev otroka homoseksualnim parom, s čimer naj bi postali unikat med evropskimi državami. **LL objavi odprto pismo** in ga naslovi na *Državni zbor, vlado* in *predsednika vlade*, kjer pravi, da institucije, ki bi naj zastopale interese vseh državljanov in državljanek, »*v pričujočem primeru skušajo zastopati ideologijo ozke, nazadnjaške in diskriminatorne elite*«.

16. julija **Nedelo** objavi anketo, po kateri 10 % anketiranih ne bi dalo samskim ženskam pravice do umetne oploditve, **60 % pa jih je proti temu, da bi otrok odraščal v skupnosti istospolnih partnerjev**.

Oktober **LL** znova opomni državne institucije na diskriminacijo gejev in lezbijk. Nanje in na javnost naslovi ***Peticijo za enakopravnost lezbijk in gejev***, ki jo podpiše več sto posameznikov, posameznic, organizacij in institucij javnega pomena. 10. oktobra novinarka *Dela* označi peticijo kot nadlegovanje političnih strank v volilnem letu: »*Bi sploh imele čas za volilno kampanjo, če bi se ukvarjale samo z zadovoljevanjem interesov posameznih, ozko usmerjenih skupin?*«

Novembra **papež Janez Pavel II.** v 79-stranskem dokumentu pozove vlade, **naj zavrnejo zakonodaje, ki bi izenačile homoseksualne zveze s heteroseksualnimi porokami**. Papež še posebej pozove politike, ki so katoliki, naj nasprotujejo vsakemu koraku, ki vodi k »*tovrstnemu nasprotju skupnega dobrega in resnice človeka*«.

5. decembra poteka v Ljubljani **okrogla miza pravnikov**, na kateri govorijo tudi o posvojitvah otrok s strani parov istega spola, katerim nasprotujejo **Barbara Brezigar, Tone Jerovšek** in **France Bučar**, saj »*je treba pri posvojitvi gledati predvsem na otrokove pravice*«. **Matevž Krivic** opozori, da obstaja v družbi veliko zakonov raznospolnih partnerjev, ki niso za otroka nič boljši in se zavzame za strokovno preučitev vprašanja.

21. decembra postane **Nizozemska prva država na svetu, ki izenači heteroseksualno in homoseksualno zakonsko zvezo**. V prvih šestih mesecih po uvedbi zakonske zveze se poroči 2000 gejevskih in lezbičnih parov. Kampanja za uzakonitev istospolnih porok je trajala petnajst let. Z zakonom se strinja 75 % prebivalstva.

2001

Resolucija Evropskega parlamenta A5-0223 o spoštovanju temeljnih pravic v EU znova opozori na temeljne pravice LGB ljudi. V poglavjih »*Izven-poročna razmerja*« parlament od držav članic med drugim zahteva priznavanje izven-poročnih zvez med osebami istega spola ter podelitev enakih pravic istospolnim partnerstvom.

15. marca **vlada sprejme predlog amandmajev k noveli Zakona o zdravljenju neplodnosti in postopkih umetne oploditve z biomedicinsko pomočjo**. Po tem predlogu so do umetne oploditve z biomedicinsko pomočjo upravičene tudi samske ženske, ki pa morajo pred tem pridobiti dovoljenje posebne komisije.

18. aprila **Državni zbor obravnava predlog novele Zakona o zdravljenju neplodnosti in postopkih oploditve z biomedicinsko pomočjo**. Proti so SNS, SLS+SKD, NSi, SMS in SDS. **Franc Cukjati**, poslanec SDS, izjavi: »Če ima samska plodna ženska, ki si želi otroka, tako hud psihični odpor do moških, da je naraven potek oploditve neizvedljiv, potem taka pacientka potrebuje najprej psihiatrično ali psihoterapevtsko pomoč«. **Pavel Rupar**, njegov strankarski kolega, pove: »Kaj pa če bo ta ženska začela tepsti tega otroka? Kaj če se recimo lezbijki, homoseksualki, rodi fant, deček? Če si dve lezbijki želita oploditev in imeti otroka, recimo, da to akceptiram zelo pogojno. Kaj pa, če si ga želita dva homoseksualca? Recimo, da pride v bolnico moški, ki je, ki bo trdil absolutno, da je ženska. Prosim lepo, kako ga boste oplodili, a ima tak moški pravico do otroka ali ne, če trdi, da ima vse materinske nagibe. Oprostite, to jaz vas sprašujem, jaz vem, da mora imeti maternico. Jaz vem, torej je tak moški predvsem potreben drugega zdravljenja. In ženske, ki si želijo, tudi...«. **Janez Drobnič**, poslanec NSi, meni: »Lahko se nam sicer zgodi, da bomo uvozili pač takšno seme, ki bo tudi takšne rase [rumene ali kaj podobnega] pač tukaj razširilo. Ampak v to se ne bi vtikal, ker nočem biti kakršenkoli rasist«. **Sašo Peče**, poslanec SNS, pravi: »Namen tega zakona je zdravo družino v naši družbi izničiti. Ta zakon je prvi korak do priznavanja možnosti posvojitve otrok tudi homoseksualnim partnerjem«. **Janez Podobnik**, poslanec SLS+SKD, izjavi: »Ključno vprašanje, ki pa mu SLS+SKD nasprotuje, je dajanje enakih pravic plodnim in neplodnim ženskam. Zato takšnega zakona ne bomo podprli«.

19. aprila je **Zakon o zdravljenju neplodnosti in postopkih oploditve z biomedicinsko pomočjo v parlamentu v celoti sprejet**, glasovanje pa bojkotirajo poslanci SDS, NSi, SMS, SNS in SLS+SKD.

Konec aprila **34 večinoma opozicijskih poslancev na čelu s Francem Cukjatijem sproži zahtevo za razpis naknadnega referenduma o Zakonu o zdravljenju neplodnosti in postopkih oploditve z biomedicinsko pomočjo**. V Ljubljani se pojavi grafit »**Raje epruveta kot Cukjati za očeta**«.

Konec aprila **LL** na predsednika **Državnega zbora Boruta Pahorja** naslovi **pisni poziv poslankam in poslancem, naj v skladu z zakonom o referendumu in ljudski iniciativi sprožijo oceno ustavnosti referenduma**. V pismu Pahorju **LL** navede glavne sporne elemente referendumske zahteve ter člene ustave, nacionalne zakonodaje ter mednarodnih pravnih aktov, ki jih referendum krši. Kljub obljubi Pahorjevega kabineta apel ne pride na poslanske klopi; iz njegovega kabineta prispe le uradna notica, da so dopis prejeli.

LL naslovi **poziv za oceno zakonitosti in ustavnosti referendumske pobude** tudi na **varuha človekovih pravic Matjaža Hanžka**. **Varuh** ima namreč pooblastila, po katerih lahko na ustrezen predlog ali na lastno pobudo sproži postopek za oceno ustavnosti zakonov ali vprašanj s področja zakonodaje. **Urad varuha** odgovori, da ne more vložiti ustavne presoje zakona, ki še ni bil sprejet. **LL** mu odgovori, da predmet pobude ni ustavnost zakona, temveč referendumske pobude.

3. maja **Državni zbor odloča o razpisu referenduma**.

LL se vključi v **Odbor za svobodno odločanje – za pravico žensk do umetne oploditve** in aktivno sodeluje na okroglih mizah, ki potekajo v predreferendumskem obdobju.

21. maja **Tatjana Greif** v imenu **LL** in **Magnusa** zaradi diskriminatornega zakonskega osnutka predloga **Zakona o registraciji skupnosti istospolnih partnerjev** iz leta 1998 in

večletnega zastoja naslovi na *Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve*, ki ga sedaj vodi **Vlado Dimovski**, državna sekretarka za družino pa je **Alenka Kovšca**, **pobudo za dopolnitev zakonskega predloga** v smeri izboljšav, zlasti glede zagotavljanja socialnega varstva, statusa svojca in drugih pravic, preden bi bil zakon posredovan v ustaljene usklajevalne postopke ter poslansko obravnavo. *Ministrstvo* se na pobudo odzove pozitivno in odpre možnost dopolnitve.

V naslednjih mesecih **predreferendumsko razpravljanje o Zakonu o zdravljenju neplodnosti in postopkih oploditve z biomedicinsko pomočjo** prinese visok val homofobije, rasizma in vsesplošne mizoginije. Oblikujejo se **pritiski konservativne civilne družbe**: na junijski novinarski konferenci, ki jo skličeta **Združenje za demokratizacijo javnih glasil** in **Civilna družba za demokratizacijo in pravno državo**, psiholog **Hubert Požarnik** meni, da novela zakona o zdravljenju neplodnosti in postopkih oploditve z biomedicinsko pomočjo odpira možnost oploditve tudi lezbičnim ženskam. Doda, da sam sicer nima nič proti lezbijkam, da pa mora poudariti, da »vse raziskave kažejo, da imajo otroci lezbijk bistveno več težav s spolno identiteto. Deklice so zaradi tega, ker odraščajo v takšnem okolju, bolj pogosto tudi same lezbične, biseksualne in spolno razpuščene. Fantje pa imajo bistveno več težav z impotenco«. Vključi se **Rimskokatoliška cerkev**. Pismo komisije **Pravičnost in mir pri Slovenski škofovski konferenci** izrazi »resne etične pomisleke« do postopkov umetne oploditve in se postavi v bran »monogamne« družine. Škofje zapišejo, da je »govoriti o individualni pravici do otroka s tega vidika [z vidika umetne oploditve] nesprejemljivo, ker tudi mati nima pravice do otroka, še manj pa pravico nad otrokom« ter dodajo, da so »vse oblike heterologne oploditve v nasprotju z monogamno družino in resničnim dobrim za otroka«. V časopisu **Družina Miha Žužek** v članku pod naslovom »Referendum Za zdravo in srečno družino!« napiše: »Drugo pa je vprašanje, kako dobra stališča uveljavljati. Kaznovalna politika se tukaj ne obnese. Poznamo tako imenovano socialno zlo: že kajenje, veliko bolj pa alkoholizem, homoseksualnost, prostitucija, splavi, mamila, nasilje, spolna promiskuiteta itd. A dokler je pojmovano kot zlo, je že to varovalo pred pretiranim razrastom. Ko pa zakon enkrat to razglasi za pravico, padejo še zadnje zavore«.

Zakonu o zdravljenju neplodnosti in postopkih oploditve z biomedicinsko pomočjo nasprotuje tudi mnogo **medijskih komentatorjev**. **Diana Zajec**, novinarka **Dela**, v članku z naslovom »Poigravanje z naravo« napiše: »Umetno oplojevanje plodnih žensk, ki nočejo imeti spolnih odnosov, imajo zadržke do spolnosti ali so brez stalnega partnerja, tudi ni stvar, ki bi sodila pod državno ingerenco«. V istem dnevniku pred novostmi svarita tudi vidnejša kolumnista. **Dr. Alojz Ihan** zapiše: »Če ginekolog osemeni žensko brez partnerja, se iz zdravniške vloge, v kateri se dobro znajde, spremeni v soudeleženca pri posegu, s katerim ustvarja povsem novo, še nikoli prakticirano življenjsko rutino«. **Dr. Artur Štern** v članku »Liberalnost je hudič« napiše: »Če bi, hipotetično, v smislu *reductio ad absurdum* denimo, lezbijke poslej množično navalile na centre za umetno oploditev, bi se lahko v takšni novi amazonski kulturi sčasoma pokazalo marsikaj«. Psihiater **dr. Janez Rugelj** v reviji **Sodobnost** pove: »Homoseksualci so marginalci, zato ne morejo imeti pravice do uveljavitve s svojo neproduktivnostjo, pa tudi ne s svojo spolno nagnusnostjo: oralni seks ali vzajemno masturbiranje ali vtikanje penisa v smrdljivo rit med dvema moškima, to je vendar nagnusno«.

17. junija se zgodi **naknadni referendum o noveli Zakona o zdravljenju neplodnosti in postopkih oploditve z biomedicinsko pomočjo**, na katerem volivci in volivke odredijo samskim ženskam pravico do biomedicinske pomoči pri umetni oploditvi. Umetna oploditev

je v Sloveniji tako legalno mogoča le za zakonce, ki se zdravijo zaradi neplodnosti – **država tako potrdi in uzakoni diskriminacijo lezbijk še na enem področju.**

LL (Tatjana Greif in Nataša Velikonja) v sodelovanju z *Mednarodno zvezo lezbijk in gejev ILGA-Europe* izvede **raziskavo »O diskriminaciji na osnovi spolne usmerjenosti«** in jo objavi v 11/12 številki revije *Lesbo*. Raziskava je del **poročila »Equality for Lesbians and Gay Men: A Relevant Issue in the EU Accession Process«**, ki ga *ILGA-Europe* objavi še istega leta in ki prinaša splošni pregled zakonskega in družbenega položaja GLBT populacije v trinajstih državah, kandidatkah za članstvo v EU. Namen raziskave je zbiranje podatkov o vrstah in obsegu diskriminacije gejev, lezbijk, biseksualnih in transeksualnih oseb, rezultati pa so namenjeni vladi, *Državnemu zboru* in medijem, predvsem pa *Evropskemu parlamentu* in *Direktoratu za širitev Evropske unije*, s ciljem **opozoriti pristojne politične organe na kršitve pravic istospolno usmerjenih v kontekstu širitve Evropske unije**. Anketiranje poteka *od januarja do marca 2001*, nanj se odzove 172 lezbijk in gejev, ki zahajajo na ljubljansko lezbično-gejevsko sceno ali so z njo povezani posredno, preko poznanstev ali korespondence. Raziskava se dotika tudi vprašanj istospolne partnerske skupnosti in med drugim pokaže, da bi se **za zakonsko registracijo istospolne partnerske skupnosti odločilo 73,9 % anketiranih**. 20,9 % se za registracijo istospolne partnerske skupnosti ne bi odločilo, 5,2 % pa ni podalo odgovora. V kontekstu raziskave so vladi RS poslana **priporočila, kako naj se spopade z izključenostjo gejev in lezbijk**. Vlada dobi glede zakonskega priznanja istospolnih razmerij priporočilo, naj pripravi **zakonski okvir za priznavanje istospolnih razmerij, ki bo zagotavljal enake pravice kot heteroseksualnim poročenim in neporočenim parom**.

6. julija potekajo demonstracije pod imenom **»Obvoznica mimo nestrpnosti – pohod proti homofobiji«**, ki pomenijo **prvo parado ponosa** v Sloveniji. Demonstracije se oblikujejo kot reakcija na prepoved vstopa gejevskima pesnikoma **Jeanu-Paulu Daoustu** in **Branetu Mozetiču** v ljubljanski lokal *Cafe Galerija* v *Mestni galeriji*. Redar, ki je pesnika ustavil na vratih, jima je obrazložil, da **»se bomo morali pač navaditi, da lokal ni za tako vrsto ljudi«**. Demonstracije organizira lezbično-gejevska sekcija **Urada za intervencije**, parade ponosa pa so odslej v Ljubljani organizirane vsako leto – in vsako leto je med prednostnimi zahtevami tudi zahteva po legalizaciji istospolne zakonske zveze.

»Pred Prešernovim spomenikom so izobesili transparente: 'Raje epruveta kot Cukjati za očeta'; 'Slovenija – center za odstranjevanje drugačnih'; 'Slovenija – vatikanska banana republika'. Tako pridemo do tistih sumov o slovenski skrajni levici kot plačani provokaciji. Pravo vprašanje je, od kod se organizatorji financirajo«, razmišlja o državljanski manifestaciji, paradi ponosa, **Janez Markeš** v julijski številki revije *Mag*.

Konec leta se v okviru ekspertne skupine, sestavljene iz predstavnikov in predstavnic LGBT skupin - *LL, Magnus, Roza klub* in *Legebitra* (**Tatjana Greif, Roman Kuhar, Miha Lobnik, Metka Mencin Čeplak, Suzana Tratnik**) - in *Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve*, izoblikuje možnost, da se izdela **nov osnutek Zakona o istospolnih partnerskih zvezah**. *Ministrstvo* doseže z LGBT skupinami dogovor, da bo *Zakon* urejal partnerska razmerja med osebama istega spola, ne pa tudi posvojitve otrok in istospolnih družin, v takšen politični pragmatizem pa LGBT skupine privolijo zato, da bi istospolni pari dobili vsaj nekatere pravice.

6. julija poteka v Ljubljani – pod imenom »**Država, veš svoj dolg?**« - **druga parada ponosa**, ki jo organizirajo **LL, Magnus, Roza Klub, Legebitra, Out in Slovenia** in klub **Libero**. Parado spremljajo slavnostno okrašeni tovornjaki, na enem od njih pa poplesuje skupina malce razuzdanih, a dramatičnih lezbičnih nevest. »*Strategij zasedb javnih prostorov je več*«, zapiše **Nataša Velikonja** po paradi. »*Lahko je zastavljena karnevalska: podobe, ki jih kaže, namenoma obračajo hrbet družbenemu konsenzu o reprezentacijah in vizualijah. Izstop iz hetero-normativnega prostora je tako bil tudi na ljubljanski paradi obeležen s prelepimi lezbičnimi nevestami, gejevskimi mornarji, mavričnimi barvami, s praznovanjem telesa, barvami različnosti, ki zavestno šokirajo in onemogočajo lagoden pogled. Karneval ne ponuja integracije v družbo, temveč širjenje imaginarija, fantazij in realnosti*«.

8. julija v oddaji **Studio City Televizije Slovenija** gostujeta državna sekretarka **Alenka Kovšca** in aktivist **Miha Lobnik**. Lobnik v imenu gejevskih in lezbičnih organizacij zahteva, naj predlog *Zakona o istospolnih partnerskih zvezah* čim prej vstopi v parlament, Kovšca pa opozarja na razkol v pravni stroki s področja družinskega prava.

Izide 207/208 številka *Časopisa za kritiko znanosti*, kjer je objavljen tudi tematski blok »*Nove družine – nove in stare ideologije?*« s prispevki **Tatjane Greif** »*Otroci drugorazrednih državljanov: istospolne družine v pravu in praksi*«, **Alenke Švab** »*Mesto družine – družbena funkcionalnost družine v postmodernosti*«, **Zalke Drglin** »*Materinstvo in razvoj novih reproduktivnih tehnologij – usodna srečanja*« in drugih.

Jeseni poteka v *ustavni komisiji Državnega zbora razprava*, usmerjena k spremembi 14. člena *Ustave RS*, po kateri naj bi vanj vključili tudi »*invalidnost*«. 1. oktobra **Tatjana Greif** v imenu **LL** vloži **predlog dopolnitve 14. člena**, po katerem naj se med dejavnike, na osnovi katerih so zagotovljene človekove pravice in temeljne svoboščine, izrecno navedla tudi spolna usmerjenost. 14. oktobra javno predstavi svoj predlog na *Ustavni komisiji*. Reakcije so negativne.

12. decembra vloži aktivistka **LL Tatjana Greif**, ki jo zastopa **odvetniška pisarna Mira Senice**, na *Ustavno sodišče RS* pobudo za oceno ustavnosti **3. in 16. člena Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih**. Sodnik **Lojze Janko** 13. januarja 2003 odgovori, da pobuda ne spada med prednostne zadeve. *Ustavno sodišče* šele septembra 2005 odloči, da primera sploh ne bo obravnavalo, ker je medtem sprejet *Zakon o registraciji istospolne partnerske skupnosti*.

Decembra je za **predsednika Republike Slovenije izvoljen dr. Janez Drnovšek**. Novi predsednik v intervjuju za 15/16 številko revije *Lesbo* izjavi, da na vprašanje legalizacije istospolnih partnerskih zvez in starševskih pravic lezbijk in gejev »*ni mogoče odgovoriti enoznačno in zahteva odprto razpravo tako strokovnjakov različnih področij kot tudi širšo razpravo v družbi. Prav v široki razpravi o tako občutljivi temi, ki posega tudi v naše najobčutljivejše člane družbe, otroke, bi morala manjšina s strokovnimi argumenti pridobiti podporo večine*«. V enem od televizijskih soočenj pa o porokah istospolnih partnerjev pove, da »*ne bi tega aktivno podpiral, ampak mislim, da moramo dopuščati tudi takšne situacije, če ne ogrožajo drugih, in pričakujem, da bo tudi pri nas postopno vzpostavljena takšna zakonodaja*«.

1. januarja začne veljati nov **Zakon o delovnih razmerjih**, ki vključuje tudi določilo o prepovedi diskriminacije: v 6. členu piše, da je **izrecno prepovedano diskriminirati delojemalca na podlagi spolne usmerjenosti**.

17. januarja **Evropski parlament** na predlog **parlamentarne Skupine za pravice gejev in lezbijk** (*Intergroup for Gay and Lesbian Rights*) od držav članic zahteva, da **se neporočenim parom, ne glede na spolno sestavo, podeli enake pravice** kot jih jamči zakonska zveza. Predlog podpre 277 poslancev, 269 jih glasuje proti, 14 je vzdržanih. Sprejeti amandma ni obvezujoč.

11. februarja **Evropski parlament** izglasuje priporočilo, ki države članice EU poziva, naj **legalizirajo istospolna partnerstva ali poroke**. *Parlament* sprejme sklep o nujni uskladitvi različnih zakonskih rešitev v EU, ki v praksi povzročajo veliko težav istospolnim partnerjem v smislu prostega gibanja in zaposlovanja znotraj EU.

LL (Tatjana Greif in Nataša Velikonja), tokrat v sodelovanju z *Ministrstvom za delo, družino in socialne zadeve RS*, izvede **raziskavo »O registriranem partnerstvu«** in jo objavi v številki 19/20 revije **Lesbo**. Z njo se želi ugotoviti, *ali obstaja potreba po pravni ureditvi statusa istospolnih partnerskih zvez med zainteresirano populacijo v Republiki Sloveniji*. Anketa poteka med *15. januarjem in 15. februarjem 2003*. V tem času anketni vprašalnik izpolni *205 obiskovalcev in obiskovalk gejevske in lezbične scene v Ljubljani ali tistih, ki so z njo povezani posredno, preko poznanstev*, anketira pa se tudi *preko spletnih strani, ki jih koordinirajo gejevske in lezbične organizacije*. Tudi v tej raziskavi se anketirane osebe sprašuje, ali bi se s partnerjem/partnerico odločili za *registrirano partnerstvo*. **Za registracijo partnerstva bi se odločilo 77,3 %**, negativno pa jih odgovori 7,9 %. 8,9 % jih načelno nasprotuje institutu registriranega partnerstva ali zakonske zveze. Za odgovor *»ne vem«* se odloči 5,9 %. Na vprašanje, ali se anketirane osebe čutijo v *neenakopravnem položaju v primerjavi s heteroseksualnimi pari*, jih kar 83,7 % meni, da se čutijo v neenakopravnem položaju. Da se ne počutijo neenakopravne, jih meni 13,9 %.

27. marca poteka ustanovna skupščina **DIH – Društva za integracijo homoseksualnosti**. Predstavlja ga upravni odbor v sestavi **Roman Kuhar, Andrej Pišl, Ksenija Bartol, Urška Bremec, Viki Kern in Mitja Blažič**, prizadeva pa si, da homoseksualnost postane del običajnega vsakdanjega življenja.

9. aprila **Evropski parlament** izglasuje resolucijo, ki **državljanom EU priznava pravico do združitve družine**. To pomeni, da posamezniki in posameznice iz tujine lahko pripeljejo svoje družinske člane; kot družinski člani pa se priznajo zakonski mož, žena, otroci, pa tudi zunajzakonski partnerji in registrirani partnerji, ne glede na spol.

20. junija poteka **tretja parada ponosa** pod sloganom **»Mi drugačni, vi enakopravni«**, ki še posebej opozori na neurejen pravni status istospolnih partnerstev v Sloveniji. Parada se ustavi pred parlamentom, kjer **Tatjana Greif in Miha Lobnik** predata predsedniku *Državnega zbora Borutu Pahorju* pismo z gejevskimi in lezbičnimi zahtevami ter *»Dosje homofobija«*. Parado organizirajo **Legebitra, Out in Slovenija, LL, Magnus, klub Libero, Roza klub in Galfon**.

15. julija je v **vladno proceduro vložen predlog Zakona o partnerski skupnosti**. Predlog **Zakona** vključuje enake pravice in dolžnosti, kot jih imajo raznospolni partnerji, razen pravice do skupne posvojitve otrok. Predlog sestavi nova delovna skupina, ki jo je imenoval minister

za delo, družino in socialne zadeve, v kateri so sodelovali tudi *LL (Tatjana Greif)*, *Magnus (Miran Šolinc)*, *Roza klub (Suzana Tratnik)* in *Legebitra (Miha Lobnik)*. Gejevske in lezbične organizacije stojijo na stališču, da čeprav registrirano partnerstvo ne predstavlja izenačitve pravic gejev in lezbijk, pa pomeni začetek dejanskega odpravljanja diskriminacije ter temelj za bodoče delo.

Konec julija *Kongregacija za doktrino vere*, ki jo vodi kardinal **Joseph Ratzinger**, sedanji papež, pošlje vsem katoliškim škofijam sveta in medijem dokument »*Razmislek ob načrtih pravnega priznanja zvez homoseksualnih oseb*«. V njem partnerske zveze oseb istega spola označuje za protinaravne, nemoralne, socialno nekoristne, nevarne za družbeno ureditev in temeljne vrednote družbe, še več, podeljuje jim celo status anomalije in zla. Od politikov zahteva, da v svojih državah glasujejo proti pravnemu priznanju parov istega spola. Na dokument z javnim pismom reagirajo *DIH, LL* in *Magnus*.

V nasprotovanje istospolnim partnerstvom se vključi tudi *Rimskokatoliška cerkev v Sloveniji: Slovenska škofovska konferenca* v izjavi za javnost zapiše, da istospolne skupnosti »zaradi svoje zasebnosti nimajo javnega in nacionalnega pomena«.

Oglasijo se neformalne katoliške skupine. Člani **spletne dopisne Skupine Pogovori** se »na osebnem, družinskem ali družbenem nivoju srečujejo s problematiko istospolne usmerjenosti in želijo uravnavati svoja življenja v skladu s krščanskimi vrednotami«. Na poslance *Državnega zbora* in »vse slovenske državljane« naslovijo **javni apel proti sprejetju Zakona o istospolnih partnerskih zvezah**, prvopodpisani pa je **Ivek Domanjko**. »Cilj prizadevanj za uveljavitev zakonov, ki naj bi tako ali drugače urejali istospolna razmerja, v resnici ni istospolna partnerska zveza, ampak promocija homoseksualnosti s pomočjo države«, zapišejo. Bojijo se, da bi se zakonodajni postopki iztekli v »zanesljivo spreminjanje tisočletnega instituta zakonske zveze«.

EOS Gallup Europe izvede raziskavo na vzorcu preko 15.000 ljudi v državah EU in državah pristopnicah, po kateri je **podpora homoseksualnim porokam in posvojitvam stabilna. V državah članicah EU okrog 60 % vprašanih podpira legalizacijo istospolnih partnerskih zvez, v državah pristopnicah pa legalizacijo podpira 53 % anketirancev**. Najbolj podporni sta Danska in Nizozemska, najmanj pa Ciper in Grčija. Pri vprašanju posvojitve otrok je v državah članicah EU delež podpore posvojitvam 42 %, v državah pristopnicah pa 38 %. Možnosti posvojitve so najbolj naklonjeni prebivalci Nizozemske, Nemčije, Španije in Danske, najbolj pa nasprotujejo državljani Cipra, Grčije in Malte. Analiza demografskih dejavnikov tistih, ki so sodelovali v raziskavi, je pokazala, da so legalizaciji pravic lezbijk in gejev bolj naklonjene ženske kot moški, mlajše generacije bolj kot starejše, ravno tako so bolj podporni tisti z višjo izobrazbo ter ateisti. Med vernimi anketiranci pravicam najbolj nasprotujejo kristjani in muslimani.

Decembra izide 19/20 številka **revije Lesbo**, v celoti namenjena tematiki istospolnega partnerstva. V njej so objavljeni predlog *Zakona o partnerski skupnosti* in spremljevalna obrazložitev členov, primerjalna analiza evropske in slovenske zakonodaje na področju istospolnih partnerskih skupnosti ter rezultati raziskave »*O registriranem partnerstvu*«.

Konec leta vstopi predlog *Zakona o partnerski skupnosti* v parlamentarni postopek.

2004

8. januarja pripravi **LL tiskovno konferenco**, kjer skupaj z državno sekretarko na *Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve* **Alenko Kovšca** napove, da bo **Zakon o partnerski skupnosti vstopil v parlament** že februarja. Kljub optimizmu je izražena skrb zaradi vladne *Slovenske ljudske stranke*, ki se z obstoječim predlogom *ZPS* ne strinja; *SLS* naj bi v naslednjih dneh pripravila predloge k *ZPS*.

9. januarja *SLS* odgovori, da je njihova zahteva po koalicijskem usklajevanju »iskrena in pretehtana, saj so se želeli izogniti razgreti in brezplodni politični noriji z morebitnimi referendummi, ki običajno sledijo ob površno in zaletavo sprejetih zakonih«. *SLS* ne more sprejeti, da bi *ZPS* enačil zakonsko zvezo ženske in moškega z zvezo dveh istospolnih oseb.

19. januarja nesejo aktivistke **LL – v pričakovanju bližajoče se parlamentarne razprave o registriranem partnerstvu – v parlament 110 izvodov 19/20 številke revije *Lesbo***: 90 izvodov za poslance in poslanke *Državnega zbora*, ostalo pa za razne parlamentarne službe in knjižnico. *Lesbo* je v parlamentu razgrabljen.

20. januarja, ko bi moral predlog **Zakona o partnerski skupnosti** v prvo branje, **parlamentarni postopek zaustavi SLS**, del vladne koalicije, ki pošlje poslanskim skupinam *LDS*, *ZLSD* in *Desusu* ter *Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve* dopis s pripombami na predlog *ZPS*, kjer napišejo, da »sklenitev istospolnega partnerstva ni človekova pravica. Človekove pravice ščitijo vrednote, za katere si moramo prizadevati. Istospolna partnerstva niso med njimi«. *SLS* meni, da predlog zakona spodbuja nastanek novih istospolnih partnerskih zvez in s tem »poslabšuje generacijsko sliko slovenskega naroda«. »Istospolna partnerstva družba lahko tolerira, nikakor pa jih ne more spodbujati tako kot heteroseksualna. To bi bila suicidalna politika«. Dopis *SLS* ni namenjen splošni javnosti, toda stališča v njem pridejo na dan.

21. januarja se oglasijo **LL, Magnus, Roza Klub, Legebitra** in **DIH** in v »**Pozivu k odgovornosti**« seznanijo javnost, da se je *SLS* opredelila proti obstoječemu predlogu *ZPS*, s čemer spodbuja k nadaljevanju diskriminacije istospolno usmerjenih.

23. januarja **odgovori SLS**, da so napadi na stranko nekonstruktivni in da »obžalujejo, da želijo določene skupine, med katere sodi tudi nevladna organizacija *Škuc-LL*, z nenehnim obtoževanjem in napadi aktivnosti *SLS* prek medijev oteževati in zapletati postopke sprejemanja zakonodaje o istospolnih partnerstvih«.

27. januarja **gejevske in lezbične organizacije nesejo na sedež SLS darilo, košaro koromača**, zelišča, ki ga je katoliška inkvizicija uporabljala pri zažigu homoseksualcev na grmadah. Mediji v en glas pretvorijo homo-parodijo z narodnimi nošami v afirmativno narodotvorno dejanje, z besedami, da so »gejevske in lezbične organizacije želele opozoriti na dejstvo, da so tudi istospolno usmerjeni 'pravi Slovenci'«, hkrati pa zameglijo vsebino ironičnega sporočila – opozorilo na homofobno držo *SLS* in vse večjo fašizacijo slovenske družbe. Le ljubljanski *Radio Študent* opozori na držo množičnih medijev, ki je homo-protest instrumentalizirala za utrjevanje nacionalšovinističnega govora, ki vse bolj postaja večinski diskurz.

22. marca **gejevske in lezbične organizacije**, ki so vključene v pripravo predloga **Zakona o partnerski skupnosti**, skličejo **tiskovno konferenco** in obvestijo javnost o **ponovni blokadi predloga ZPS**, tokrat s strani štirih vladnih strank, *LDS*, *ZLSD*, *SLS* in *Desusa*, katerih predsedniki niso izrazili soglasja k predlogu *ZPS*, ki je potreben za sprožitev zakonodajnega

postopka. Javno pozovejo predsednike štirih koalicijskih strank, **Antona Ropa**, **Boruta Pahorja**, **Janeza Podobnika** in **Antona Rousa**, naj uresničijo svojo dolžnost kot izvoljeni predstavniki vseh državljanov in državljanek.

Aprila je **predlog Zakona o partnerski skupnosti** vložen v parlamentarni postopek.

Od 19. do 25. aprila poteka **dvajsetletnica gejevskega in lezbičnega gibanja v Sloveniji**. Društvo **ŠKUC** izda zbornik **»20 let gejevskega in lezbičnega gibanja«**, ki ga uredi **Nataša Velikonja** in katerega podnaslov je **»1984 – prvi Magnus festival, 2004 – zadnje prazne obljube«**. **Tatjana Greif** ob tem zapiše: *»Legalizacije istospolnih partnerskih zvez tudi ob dvajseti obletnici še ni. Država je heteroseksualni režim, ki lezbijkam in gejem ne zagotavlja dveh ključnih elementov državljanstva: enakosti in participacije. De iure in de facto diskriminacija lezbijk in gejev kaže, da generalni standardi človekovih pravic zanje ne veljajo. V hierarhiji človekovih pravic so seksualne manjšine le bedna fatamorgana«*.

3. julija poteka **četrti parada ponosa** pod geslom **»Poroka bo!«** Pred magistratom se **simbolno poročita Jelko in Lojze ter Mojca in Romana**, poroko vodi **Rene**, županja **Danica Simšič** pa pove: *»Upam, da bo prva uradna poroka že ob naslednji paradi ponosa, seveda pa bom vesela in ponosna, če bodo to prvo poroko zaupali meni«*. Organizatorji so **Magnus, Legebitra, DIH** in **LL**.

12. julija, na zadnjem zasedanju pred parlamentarnimi volitvami, poteka v parlamentu **prvo branje predloga Zakona o partnerski skupnosti**. Predlog je potrjen in predložen za nadaljnjo obravnavo. A drugega branja ne doživimo, kajti na jesenskih volitvah zmaga **nova koalicija Janeza Janše**, ki predlog **Zakona** 23. decembra umakne iz nadaljnjege postopka.

2005

Na začetku leta **opozicijski poslanci skušajo vložiti v parlamentarni postopek nekoliko spremenjen predlog Zakona**, vendar je ta zavržen.

31. januarja na pobudo **Tatjane Greif Skupina za pravice gejev in lezbijk pri Evropskem parlamentu** na **Evropsko komisijo** naslovi zahtevo za ukrepanje zaradi homofobnih izjav **ministra za delo, družino in socialne zadeve Janeza Drobniča**, ki je med drugim dejal, da istospolna partnerstva niso vprašanje za njegovo ministrstvo, pač pa za ministrstvo za zdravje. Junija **skupina poslancev in poslank Evropskega parlamenta** pošlje **predsedniku Državnega zbora Francetu Cukjatiju** **odprto pismo**, v katerem ga opozori na homofobijo v **Državnem zboru** pri obravnavi **Zakona o partnerski skupnosti**.

Alenka Švab in **Roman Kuhar** v založbi **Mirovnega inštituta** objavita delo **»Neznosno udobje zasebnosti: vsakdanje življenje gejev in lezbijk«**. Delo je – kot je v uvodu zapisala **dr. Tanja Renner** - raziskovalni dokument o vsakdanjem življenju lezbijk in gejev v Sloveniji, podrobna raziskava, ki obravnava *vprašanja identitete in razkritja istospolne usmerjenosti, istospolna partnerska razmerja, vprašanje nasilja in diskriminacije, gejevsko in lezbično subkulturo ter vprašanja otrok in istospolnih družin*. Del raziskave je anketni vprašalnik, samo anketiranje poteka od konca marca do začetka julija 2003, v vzorec je zajetih 443 lezbijk in gejev. Anketni vprašalnik jih sprašuje tudi o tem, **ali bi sklenili istospolno partnersko zvezo, če bi bilo to mogoče (ali bi se poročili): 61,5 % jih odgovori pozitivno, 17,6 % negativno, 20,8 % pa z odgovorom »ne vem«**. Avtorja raziskave navajata, da imajo geji in lezbijke v Sloveniji močno izraženo socialno-pravno zavest, da je nujno pravno urediti

njihove pravice na področju partnerstva, zavedajo pa se tudi politično-simbolne funkcije legalizacije istospolnega partnerskega razmerja: med razloge za sklenitev partnerske skupnosti poudarjajo pragmatične razloge, socialno varnost, možnost urejanja stanovanjskega problema, ureditev premoženjskih razmerij, a tudi zahtevo po enakih pravicah in dolžnostih ter končanju drugorazrednega položaja. Raziskava prav tako pokaže, da si približno **40 % gejev in lezbijk želi imeti otroka**, 37,5 % si jih otroka ne želi, drugi pa so neodločeni. Tudi ta raziskava se sklene s **predlogi za usmeritve politik za istospolno usmerjene**. Na področju partnerstev se predlagajo *vključitev istospolnih družin v definicijo subjekta družinske politike, pravno izenačenje homoseksualnih partnerskih zvez s heteroseksualnimi, nediskriminatorna politika na področju reprodukcije ter promocija različnih oblik partnerstev kot oblika destigmatizacije istospolnih partnerstev in družin.*

Izide 49/50 številka revije **Družboslovne razprave**, ki – v prispevkih, kot so »Začaran krog diskriminacije: od moralne diskreditacije homoseksualnosti do neenakosti gejev in lezbijk pred zakonom – in nazaj« **Metke Mencin Čeplak**, »Sprejeti med prijatelji, zavrtnjeni v družbi: istospolna partnerstva v Sloveniji« **Alenke Švab** ali »Lezbične in gejevske družine v Sloveniji: implikacije za socialno delo« **Mojce Urek** - tematizira nekatera ključna vprašanja istospolnih partnerstev in družin.

22. junija je v *Državnem zboru* po hitrem postopku sprejet **Zakon o registraciji istospolne partnerske skupnosti**. Zakon, ki ga pripravi nova, desna vlada, gejem in lezbijkam temeljno oklesti pravice iz drugih zakonskih predlogov: istospolni pari ostajajo brez pravic na področju socialnega, zdravstvenega, pokojninskega in ostalih zavarovanj ter pravic na vseh ostalih področjih, vezanih na status svojca. Priprava tega Zakona poteka **brez civilnega dialoga z LGBT organizacijami**; te sicer imajo možnost podati pripombe na predlog, a teh *Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve*, ki ga vodi **Janez Drobnič**, v.d. direktorja *Direktorata za družino* pa je **Jožef Tivadar**, ne upošteva. Ob drugem branju Zakona je z amandmajem na predlog **Mitje Blažiča** sicer vključena pravica do odločanja o zdravljenju partnerja, če ta ne more odločati o lastnem zdravljenju.

22. junija **lezbične in gejevske organizacije** po sprejetju Zakona o registraciji istospolne partnerske skupnosti objavijo **izjave za javnost**. **LL** in **Magnus** pišeta, da »*novi zakon uvaja parcialno, drugorazredno državljanstvo. Namesto enakopravnosti uvaja seksualni apartheid*«. Opozarjata na dejstvo, da zakon uvaja »*diferencirano obravnavo in tako ne ustreza temeljnim kriterijem enakopravnega državljanstva in načela enakih možnosti. V bodoče si bomo prizadevali za spremembe in izboljšave ZRIPS ter nadaljnje zahteve po pravičnem civilnem dialogu*«. **DIH**, **Mirovni inštitut** in **Lingsium**, mariborska skupina za istospolno usmerjene mlade, obljublja presojo ustavnosti ZRIPS, vsem istospolno usmerjenim pa predlagajo »*tehten in poglobljen premislek, preden na osnovi zakona registrirajo svojo partnersko zvezo*«. V štirih letih, od julija 2006 do julija 2010, se registrira le **32 parov**.

Dr. Barbara Rajgelj v prispevku v reviji *Socialno delo* iz leta 2010 ugotavlja, da se na posameznih pravnih področjih, ki so po sprejemu Zakona o registraciji istospolne partnerske skupnosti doživela novelizacijo, registrirana **istospolna partnerska skupnost pri določenih vprašanih postopoma že vključuje v zakonodajo in se njene pravne posledice izenačujejo z zakonsko zvezo**, a za to vključevanje sta značilni dve nedoslednosti: »*Prvič, vključevanje je veliko bolj intenzivno na področjih, na katerih priznanje registriranega istospolnega partnerstva obremeni premoženjskopравни položaj partnerjev, tako kot to načeloma velja v davčnem pravu, po drugi strani pa na področjih, ki posameznikom zagotavljajo osnovno socialno varnost, registrirana istospolna partnerska skupnost ni*

vkjučena še v noben podsistem (pokojninski, zdravstveni, starševski, družinski prejemki). Drugo nedoslednost je mogoče zaznati v zakonih, v katere je pojem registriranega istospolnega partnerstva že vključen, a to zakonodajalec ni storil z zadostno skrbnostjo, npr. v delovnem in kazenskem pravu«.

2. julija poteka v Ljubljani **peta parada ponosa**, ki s sloganom »**Registracija je diskriminacija!**« še posebej opozori na diskriminatoren **Zakon o registraciji istospolnih partnerskih skupnosti**. Organizatorji so **DIH, Legebitra, Lingsium, Magnus** in **LL**.

2006

1. julija poteka v Ljubljani v organizaciji **DIH, Legebitra, Magnus** in **Lingsium** **šesta parada ponosa** z geslom »**Dovolj! Odvrzimo maske!**«

19. julija **LL** vloži na vlado **pobudo za dopolnitev Zakona o registraciji istospolnih partnerskih skupnosti**, hkrati pa izrazi interes aktivno sodelovati v bodočih postopkih za dopolnitev **Zakona**. Vlada odgovori 26. septembra, da so »zaradi specifičnosti takega razmerja pravice in dolžnosti partnerjev določene primerno«, zato se ne strinja s trditvijo pobudnika, **LL**, da zakon vzpostavlja razlike med državljani, in ne more sprejeti pobude o spremembi **ZRIPS**.

3. oktobra **istospolno partnersko zvezo registrirata Mitja Blažič** in **Viki Kern**. Z registracijo želita urediti le formalnost glede pravnega interesa, da bi nato lahko vložila pobudo za presojo ustavnosti **Zakona**. Registracija, na kateri nosita majici z napisom »**Homo registracijska koda 03-10/2006**«, doživi velik javni odmev. Takoj nato, 13. novembra, vložita – ob pomoči **Mirovnega inštituta** oziroma pravnice **Neže Kogovšek, Romane Sladič** in **Mateje Resnik** - na **Ustavno sodišče** **pobudo za presojo ustavnosti Zakona o registraciji istospolne partnerske skupnosti**, kjer oporekata 22. členu, ki govori o dedovanju. **Ustavno sodišče** 2. julija 2009 odloči, da je **22. člen zakona neustaven po 14. členu Ustave**. Zakonodajalcu naloži, naj odpravi neskladje v šestih mesecih po objavi odločbe, do takrat pa za dedovanje med partnerjema registrirane istospolne partnerske skupnosti veljajo enaka pravila kot za zakonce.

Konec leta skleneta v Laškem registracijo partnerske zveze **Aldo Ninovski** in **Jure Vrbnjak**. Tudi ta poteka pod medijskimi žarometi.

Pri založbi **Krtina** izide zbornik »**Prava poroka? Dvanajst razmišljanj o zakonski zvezi**«, ki jo uredita **Zdravko Kobe** in **Igor Pribac**. Besedili **Frederika Klampferja** in **Romana Kuharja** se v celoti ukvarjata z vprašanji istospolnih partnerskih zvez in porok.

2007

Listina Evropske unije o temeljnih pravicah v 9. členu določi, da se pravica sklepanja zakonske zveze in pravica ustvarjanja družine zagotavljata v skladu z nacionalnimi zakoni.

Spomladi nastane **prva neformalna skupina istospolnih družin Roza mamice**, ki v začetku združuje več kot deset roza mamic.

30. junija poteka v Ljubljani **sedma parada ponosa** pod sloganom »**Ponosno naprej**«, ki poteka v organizaciji **DIH** in **Legebitra**.

23. julija pošlje **LL** vladi predlog za dopolnitev **Zakona o registraciji istospolnih partnerskih zvez**. Vlada odgovori 18. septembra in predlog zavrne: v obrazložitvi napiše, da se ne strinja s trditvijo **LL**, »da zakon vzpostavlja razlike med državljani na osnovi spola in spolne usmerjenosti«, hkrati pa zavrne »prejudicirano in nelegitimno trditev, da zakon vsebuje elemente diskriminacije ter da gre za neskladje s 14. členom Ustave RS«, saj je »edini pristojni organ v Republiki Sloveniji, ki lahko ugotavlja skladnost predpisov z ustavo, Ustavno sodišče, le-to pa diskriminacije oziroma neskladja ZRIPS z ustavo doslej ni ugotavljalo oziroma ugotovilo«. Vlada prav tako meni, da istospolnih partnerskih skupnosti ne moremo enačiti z zakonsko zvezo, saj **Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih** določa, da se lahko poročita le moški in ženska. Zavrne tudi pobudo, naj spremeni ime zakona, in meni, da izraz »registracija« ni sporen.

Nastane podporna mreža istospolnih staršev, ki se poveže na **forumu za LGBT starše Rozalija**. **Rozalija** postane kasneje članica **NELFE**, **Mreže evropskih združenj LGBT družin**.

2008

Od 4. do 6. marca poteka v ljubljanskem hotelu Mons v organizaciji **Legebitre** in **ILGA-Europe** mednarodna konferenca o **LGBT družinah v Evropi**. Konferenca, ki je, kot pravijo organizatorji, »prispevek k slovenskemu predsedovanju Evropski uniji«, s katerim želijo »usmeriti pozornost na pomanjkanje priznavanja in obstoječo diskriminacijo LGBT družin na evropski ravni«, poteka pod sloganom »Različne družine, enaka ljubezen: Spoštujmo različnosti in priznavajmo enake pravice vsem«. Napovesta jo **plakata »Različne družine, enaka ljubezen«**, eden z lezbičnim, drugi z gejevskim parom.

Konferenca in plakata spodbudijo **Peticijo za ohranitev dejanske vrednosti pojma družina**. Peticijo pripravi **Mirko Nidorfer**, podpredsednik **Kolpingovega združenja**, karitativne ustanove **Rimskokatoliške cerkve**, katere člana sta tudi **Lojze Peterle** in **Ljudmila Novak**. Z njo želijo »zaščititi svetost pojmovanja družine, ki jo sestavljata heteroseksualni osebi in otrok/ci«.

Revija **Narobe** v 7. številki povpraša **parlamentarne stranke o načrtih glede urejanja položaja istospolno usmerjenih državljanek in državljanov**. Na vprašanja sploh ne odgovorijo pri **SNS**, **SDS** jih obvesti, da je njihov politični program objavljen na spletu. **Zares** bi izenačila pravice istospolnih in raznospolnih parov, če bi »dosegli konsenz s civilno in drugo javnostjo«. **Desus** meni, da je »najbolj normalen razvoj otroka možen v celoviti družini, t.j. z očetom in materjo«, čeprav bi to vprašanje bilo treba »dodatno proučiti z vidika vpliva na vse vključene v taki aktivnosti«. V **SD** bi podprli izenačenje pravic, glede posvojitve otrok pa se ne izrečejo. **SLS** ne bi podprla izenačenja, ker podpirajo »pozitivno diskriminacijo zveze ženske in moškega«, niti posvojitve otrok. **LDS** podpira izenačenje pravic partnerskih zvez, posvojitvev pa »zaenkrat« ne podpira.

21. junija poteka v Ljubljani **osma parada ponosa** pod sloganom »**I Feel Slovenia**«, iz besedice Slovenija pa se izpisujejo besede »**diskriminacija, molk, homofobija, nasilje, strah, transfobija, bifobija, neenakost**«. Organizatorja sta **DIH** in **Legebitra**.

Pri **založbi Škuc** izide otroška slikanica z gejevsko družinsko tematiko, delo **Lawrencea Schimla** z naslovom »**Sosedje in prijatelji**«.

V 9. številki revije *Narobe* povabijo - po vzoru kalifornijskega združenja *Courage Campaign* - k akciji v podporo sprejetju zakona o istospolnih porokah v Sloveniji. Akcija predstavi fotografije parov, posameznikov in posameznic s podpornimi sporočili.

Varuhinja človekovih pravic dr. Zdenka Čebašek – Travnik se sestane z roza starši, združenimi v forumu *Rozalija*. *Varuhinja* obljubi, da bo problematiko istospolnih staršev vključila v letno poročilo, njena priporočila pa *Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve* kasneje upošteva pri oblikovanju novega *Družinskega zakonika*.

7. maja poteka v kavarni *Cafe Open* okrogla miza »*Hoč'va ohcet*«, ki jo vodi **Roman Kuhar**, gostje pa so **mag. Neža Kogovšek** z *Mirovnega inštituta*, **dr. Metka Mencin Čeplak** s *Fakultete za družbene vede* ter **Katarina Kresal**, ministrica za notranje zadeve. Katarina Kresal pove, da se sama ne zavzema za poseben zakon za istospolne pare, pač pa meni, da bi bilo potrebno spremeniti *Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih* tako, da ne bi več določal, da se lahko poročita osebi nasprotnega spola, ampak osebi nasprotnega ali istega spola. Doda, da je sedaj pravi čas za izenačitev pravic istospolnih parov, saj se pripravljajo spremembe družinske zakonodaje.

25. maja pošlje **LL vladi predlog za spremembe in dopolnila ZRIPS**. 29. junija pošlje *LL* predlog dopolnil *ZRIPS* v vednost tudi notranji ministrici **Katarini Kresal** in obenem dopiše: »*Pobuda za izenačenje statusa zakonske zveze ne glede na spol bi sicer pomenila dokončno rešitev in jo v celoti podpiramo, vendar po naših ocenah utegne naleteti na hudo nasprotovanje, morda celo referendum. Zavedamo se, da jo utegne doleteti enaka usoda kot zakon o umetni oploditvi, ki je z referendumsko odločitvijo uzakonil eksplicitno diskriminacijo. Ravno tako ta pobuda pomeni začeti znova, iz nične pozicije, ki je tvegana. Ne glede na možne scenarije podpiramo različne strategije in rešitve, ki bi utegnile privedi do pozitivnih sprememb*«. Ker *LL* s strani vlade ne dobi odgovora in ker se nov *Družinski zakonik* kasneje res znajde v slepi ulici, ji 14. novembra 2010 ponovno pošlje isti predlog. Vlada končno odgovori 1. februarja 2011: pobude za spremembe in dopolnitve *ZRIPS* ne podpira, ker predlaga celovito reformo družinskega prava s sistemsko ureditvijo položaja istospolnih partnerskih skupnosti v okviru novega *Družinskega zakonika*.

27. junija poteka v Ljubljani v organizaciji **Društva Parada Ponosa** deveta parada ponosa pod sloganom »*Revolucija ljubezni*«. Parade se udeleži tudi notranja ministrica **Katarina Kresal**, ki pove: »*Sama sem že dala pobudo kolegom iz koalicijskih strank, da razmislimo o tem, ali bi zdaj, ko imamo priložnost, ko se pripravlja družinski zakonik, izenačili njihove pravice s pravicami vseh ostalih*«. Okrog same parade se ves teden odvijajo različni dogodki. 22. junija v kavarni *Cafe Open* poteka **okrogla miza »Istospolne družine**«, ki jo vodi **Nataša Koradžija**, gostje pa so **Majda Potrata**, **Barbara Rajgelj** in **Ana Sobočan**. 25. junija poteka v kavarni *Cafe Open* literarni večer z **Iztokom Majheničem**, **Urško Sterle** in **Suzano Tratnik**, ki ga napade **zakrinkana skupina nasilnežev z gorečimi baklami, kamenjem in palicami**. Policija po tednu dni prime tri napadalce, ki jih sodišče leta 2010 obsodi na leto in šest mesecev zapora.

V začetku julija **kolegij predsednikov vladnih strank** razpravlja o novem *Družinskem zakoniku* in možnosti popolne izenačitve raznospolnih in istospolnih partnerstev. Ministrica za notranje zadeve **Katarina Kresal** kasneje za 11. številko revije *Narobe* pove: »*Na tisti kolegij smo na mojo pobudo povabili ministra za delo, družino in socialne zadeve in se*

pogovarjali o možnosti popolne izenačitve raznospolnih in istospolnih parov v družinskem zakoniku, ki ga ministrstvo pripravlja. Na koncu nismo prišli do dokončnega odgovora, se je pa splošno mnenje kolegov v koaliciji bolj prevešalo na stran posodobitve posebnega zakona (ZRIPS). Sama s tem nisem bila povsem zadovoljna. Potem pa je Ustavno sodišče izdalo odločbo, v kateri je ugotovilo, da je ta posebni zakon protiustaven. (...) Na podlagi tega smo v sodelovanju s kolegom Zalarjem in ministrstvom za pravosodje pripravili strokovno oceno o tem, na kakšen način je primerno urediti istospolne skupnosti. Po ustavni odločbi in primerjalno-pravni analizi, ki je bila izdelana na Ministrstvu za pravosodje, se tudi minister za delo, družino in socialne zadeve strinja, da bi bilo morda najboljše stvari urediti kar v družinskem zakoniku».

19. julija **katoliški tednik Družina** objavi prispevek **Barbare Kastelec »Modernejša definicija družine«**, kjer avtorica z opiranjem na raziskave dokazuje, da si geji in lezbijke ne zaslužijo pravice do poroke in posvojitve otrok. **Roman Kuhar** avgusta pošlje pritožbo **Častnemu novinarskemu razsodišču**. To ugotovi, da je novinarka podatke iz znanstvenih raziskav »namenoma napačno interpretirala in pomembne informacije zamolčala (...), da bi dokazala, da je v istospolnih partnerskih zvezah več partnerskega nasilja«.

21. septembra **Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve**, ki ga vodi **Ivan Svetlik**, na tiskovni konferenci **predstavi predlog novega Družinskega zakonika**, ki povsem na novo urejuje družinsko politiko. Predlog med drugim izenačuje pravni status raznospolnih in istospolnih partnerskih zvez ter uvaja vključevalno definicijo družine, ki pravno izenačuje različne oblike družinskih skupnosti in ureja socialno starševstvo. Zakonska zveza je v 3. členu določena kot življenjska skupnost dveh oseb. Po besedah ministra za pravosodje **Aleša Zalarja** gre za skupni projekt dveh ministrstev, **Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve** in **Ministrstva za pravosodje**. Osnutek zakona je sicer spisan brez posvetovanja z gejevskimi in lezbičnimi organizacijami, torej brez upoštevanja civilnega dialoga; te se lahko vključijo v razpravo šele po izdelanem osnutku.

21. septembra **nevladne organizacije – DIH, Legebitra, Škuc-LL, Društvo Parada ponosa in Mirovni inštitut – objavijo sporočilo za javnost, kjer podprejo predlog Družinskega zakonika**. Z besedilom zakonskega predloga sicer niso seznanjeni, pišejo, toda »če nov Družinski zakonik odpravlja vse oblike diskriminacije s strani države na vseh področjih in udejanja načelo nediskriminatornosti in enakosti pred zakonom za vse, tudi istospolno usmerjene partnerje, potem se podpisani nadejamo, da bo predlagana zakonodaja čim prej sprejeta«.

Predlog Družinskega zakonika stopi v javno razpravo, ki traja od 22. septembra do 31. oktobra. Vladna koalicija predlog pozdravi, v opoziciji mu nasprotujejo in napovedujejo referendum. Po njihovem mnenju je predlog *Zakonika* odvratan pozornosti od resničnih problemov. Predlog *Družinskega zakonika* podpre **varuhinja človekovih pravic dr. Zdenka Čebašek – Travnik**. Državna sekretarka na **Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve dr. Anja Kopač Mrak** kasneje pove, da v času javne razprave niso sprejeli »nikakršnih strokovnih utemeljitev proti izenačitvi raznospolnih in istospolnih parov«.

12. oktobra poteka v **parlamentu javna predstavitev mnenj o predlogu novega Družinskega zakonika**. Predlog predstavi minister za delo, družino in socialne zadeve **Ivan Svetlik**, sledijo govori **dr. Tanje Rener** in **dr. Alenke Šwab**, sodnice **Mateje Končina Peternel** in drugih. Od 37 izraženih mnenj se jih kar 33 nanaša na istospolna partnerstva. 24 jih je izrazito odklonilnih.

Od 16. do 17. oktobra poteka v Centru Evropa v Ljubljani **mednarodna konferenca »LGBT družine: nova manjšina?«**, ki jo organizirajo *Mirovni inštitut, Legebitra, ILGA-Europe in Inštitut za sociologijo madžarske Akademije znanosti*. Konferenco odpre državna sekretarka na Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve **dr. Anja Kopač Mrak**, sledijo pa govori in referati **dr. Alenke Švab, Ane M. Sobočan, Jasmine Jakomin, Neže Kogovšek** in mnogih gostov in gostij, ki predstavijo položaj istospolnega starševstva in družin v različnih državah.

Oktobra o svojem življenju spregovorita **Maja in Jerneja**, ki se s sinom **Venom** predstavitata širši javnosti kot istospolna družina.

23. oktobra se uradno začne **kampanja »Za vse družine! Za pravice vseh otrok. Za človekove pravice«**, »pozitivna kampanja v podporo novemu Družinskemu zakoniku, ki hoče z dejstvi, znanstvenimi raziskavami, pogovori s strokovnjakinjami in strokovnjaki, z okroglimi mizami, ostalimi demokratičnimi sredstvi pravne države, posebej pa z osebnim izkustvom odpraviti institucionalizirano diskriminacijo otrok v istospolnih družinah in istospolnih partnerstev ter promovirati vse oblike starševstva v korist otrok«. Kampanjo podpirajo *DIH, Legebitra, Mirovni inštitut, Društvo Parada ponosa, Škuc-LL, Amnesty International Slovenije, Vstaja Lezbosov, Rozalija, HeteroHomo naveza, Zavod za kulturo raznolikosti Open, Mladi forum SD, Zares Aktivni in Mladi liberalni demokrati*. V njenem okviru nastane tudi **peticija »Za vse družine! Za pravice vseh otrok. Za človekove pravice«**: podpisniki in podpisnice od vlade pričakujejo, »da bo, upoštevajoč pripombe, ki še izboljšujejo varstvo pravic in koristi otrok, predlog novega Družinskega zakonika čim prej vložila v parlamentarno proceduro. Prepričani smo, da mora v proceduro predlog družinskega zakonika, ki bo: omogočal temeljne otrokove pravice vsem otrokom; dvignil raven institucionalnega varstva, skrbi in zaščite vseh otrok in njihovih pravic; pravno uredil status socialnega starševstva; uzakonil enakopravnost družinskih oblik; temeljne človekove pravice in svoboščine omogočil tudi istospolnim parom; spoštoval odločbo ustavnega sodišča, ki je odločilo, da je 22. člen ZRIPS neustaven«.

Nastane **civilna iniciativa »Za družino in pravice otrok«**. Njen vodja postane **Aleš Primc**, član *Slovenske ljudske stranke*, ki je bil leta 2001 pobudnik referendumu proti noveli *Zakona o zdravljenju neplodnosti in postopkih oploditve z biomedicinsko pomočjo*, leta 2003 pa prvopodpisani pod pobudo za razpis referendumu proti *dekriminalizaciji prostitucije*. Primc meni, da *Družinski zakonik* »s spodbujanjem homoseksualnih in lezbičnih zvez prav gotovo ne prispeva k dolgoročnemu preživetju družbe«. Napišejo **peticijo »Za družino in pravice otrok«** s šestimi točkami, kjer najdemo predvsem besede, kot so »skupnost moža in žene« ter »skupnost očeta, matere in otrok«.

24. oktobra katoliške skupine, kot so *Delavnice molitve in življenja, Družinska pobuda, Marijino delo, Neokatehumenska pot, Prenova v Duhu, Zakonci za Kristusa, Združenje slovenskih katoliških skavtinj in skavtov* in druge, organizirajo na Prešernovem trgu v Ljubljani **»Dan družine«**, kjer naj bi se zbralo 3000 ljudi, ki jim »ni vseeno za usodo družine in s tem slovenskega naroda«. Ob Prešernovem spomeniku sicer mahajo z zastavo Vatikana. Nosijo transparente z napisi *»Ljubi svojo ženo kakor sebe, žena pa naj spoštuje moža«* ali *»Kot moža in ženo ju je ustvaril«*, skratka, nasprotujejo predlogu *Družinskega zakonika*.

26. oktobra **kampanja »Za vse družine! Za pravice vseh otrok. Za človekove pravice«** organizira v kavarni *Cafe Open* okroglo mizo **»Otrokove pravice vsem otrokom!«** z gostoma

v.d. direktorico *Direktorata za družino* **mag. Ano Vodičar** in ustavnim pravnikom **dr. Andražem Terškom**.

Novembra nastane **spletni portal 24KUL.si**, katerega urednik je **Tilen Mlakar** in ki deluje v okviru *KUL.si – Zavoda za družino in kulturo življenja*, ustanovljenega aprila 2009. Direktor *Zavoda KUL.si* je **pater dr. Tadej Strehovec**, moralni teolog, predavatelj na *Teološki fakulteti* in tajnik *Komisije pravičnost in mir pri Slovenski škofovski konferenci*. Portal *24KUL.si*, ki ima domeno na strežniku *Rimskokatoliške cerkve*, postane središče zgoščene **akcije nasprotovanja predlogu Družinskega zakonika**; na njem domuje tudi Primčeva **civilna iniciativa »Za družino in pravice otrok«**. Jeseni 2010 se na socialnem omrežju *Facebook* kot parodični odgovor na *24KUL.si* pojavi **skupina 24krul.si – Zavod za indoktrinacijo in rekrutacijo**, »civilna iniciativa *RHC – Radikalne homoseksualne centrale, ki že tisočletja deluje na globalni ravni. Glavna namena organizacije sta indoktrinacija in rekrutacija slovenskega naroda v homoseksualizmu s ciljem Velike homoseksualne diktature«*.

9. decembra poteka v *Cankarjevem domu* v organizaciji *Sekcije za spol in družbo* pri *Slovenskem sociološkem društvu* in *Mirovnega inštituta* forum »*Po javni razpravi o novem Družinskem zakoniku*«, na katerem sodelujejo **dr. Anja Kopač Mrak**, **dr. Darja Zaviršek**, **dr. Alenka Švab**, **mag. Neža Kogovšek**, **dr. Roman Kuhar** in **dr. Milica Antić Gaber**. Na forumu poudarijo, da so novosti *Družinskega zakonika* na področju razumevanja družine, starševstva, partnerstev in zakonske zveze povsem v skladu z dognanji sociološke stroke ter da ta že dlje časa opozarja na potrebo po spremembah obstoječega *Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih*, saj ta ni upošteval oziroma izenačeval vseh družinskih oblik, v katerih živijo odrasli in otroci.

17. decembra **vlada** na svoji 59. redni seji sprejme **predlog Družinskega zakonika** in ga pošlje v parlamentarno proceduro. Minister **Ivan Svetlik** na tiskovni konferenci poudari, da v nestandardnih oblikah živi že približno tretjina ljudi in da *Družinski zakonik* tako zgolj ureja družbeno realnost.

2010

27. januarja poteka v *Državnem zboru* glasovanje **o noveli Zakona o registraciji istospolne skupnosti**, ki jo predlagajo poslanci *SDS* in ki spreminja 22. člen *ZRIPS* tako, da izenačuje dedovanjske pravice istospolnih in raznospolnih parov. *SDS* sicer nasprotuje posvojitvam s strani istospolnih parov in vztraja pri stališču, da obstajajo med družino in istospolno partnersko skupnostjo razlike ter da istospolna skupnost ne spada v *Družinski zakonik*. Novela je zavrnjena, kajti vladna koalicija meni, da bo področje istospolnih partnerstev celovito uredila v novem *Družinskem zakoniku*.

27. januarja poteka v kavarni *Cafe Open* v okviru **kampanje »Za vse družine! Za pravice vseh otrok. Za človekove pravice«** pogovor **Mitje Blažiča** z **dr. Matjažem Lunačkom** »*Istospolne družine in psihoanaliza*«.

28. januarja **Vrhovno sodišče RS** potrdi odločbo **Okrožnega sodišča v Ljubljani** iz leta 2008, ki gejevskemu paru prizna tujo sodno odločbo o posvojitvi otroka. **Vrhovno sodišče v sklepu II Ips 462** zapiše, da po zdaj veljavni zakonodaji že obstaja **pravica do enostranske posvojitve tudi v istospolnih družinah**. *Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih* namreč v okviru starševskih razmerij omogoča tudi posvojitve v družinah, v katerih je eden od staršev biološki starš otroka. Še vedno pa istospolna partnerja ne moreta skupaj posvojiti

otroka, ki ni biološki potomec nobenega od njiju: *Vrhovno sodišče* podvomi v ustavnost takšne ureditve.

9. februarja poteka v kavarni *Cafe Open* **tiskovna konferenca kampanje »Za vse družine! Za pravice vseh otrok. Za človekove pravice«**. Pobudnik kampanje **Mitja Blažič**, **Nataša Sukič** iz *LL*, **Maja Šorli** kot predstavnica istospolnih družin in **Roman Kuhar**, urednik revije *Narobe*, predstavijo spletno stran (www.zavsedruzine.si) in aktivnosti v podporo predlogu *Družinskega zakonika*.

25. februarja **kampanja »Za vse družine! Za pravice vseh otrok. Za človekove pravice«** organizira v kavarni *Cafe Open* okroglo mizo **»Format Pro et contra in novinarska odgovornost«**. Vodi jo **Mitja Blažič**, gostje so **dr. Sandra Bašič Hrvatinić**, strokovnjakinja za medijska vprašanja, **Ranka Ivelja**, predsednica *Častnega novinarskega razsodišča*, **Špela Šipek**, urednica dnevno-informativnih oddaj na *POP TV*, in **Grega Repovž**, predsednik *Društva novinarjev Slovenije*.

27. februarja **predsednica zunajparlamentarne stranke Nova Slovenija Ljudmila Novak** poslance *Državnega zbora* v pismu pozove, naj predlog *Družinskega zakonika* zavrnejo. *NSi* napove povezovanje s civilno družbo in začetek zbiranja podpisov za referendum, če bo predlog *Zakonika* sprejet.

1. marca **koalicijske stranke na skupni tiskovni konferenci ponovno podprejo predlog *Družinskega zakonika***. Predstavniki koalicijskih strank - **Dejan Levanič** iz *SD*, **Ljubo Germič** iz *LDS*, **Vito Rožej** iz *Zares* in **Anton Urh** iz *DeSUS* - se predstavijo kot **»štirje očetje«**.

2. marca se v *Državnem zboru* začne **prvo branje novega predloga *Družinskega zakonika***. Minister **Ivan Svetlik** predstavi predlog: **»Posodabljam več kot 30 let staro družinsko zakonodajo in jo urejamo v skladu z zahtevami časa in prostora«**. Koalicija predlog podpira, opozicija mu nasprotuje in napoveduje referendum. Razprava sicer poteka v sovražni atmosferi, ki jo obeležujeta izjavi poslanca *SDS* **Franceta Cukjatića**, ki izjavi, da je homoseksualnost psihična bolezen, ki jo je treba zdraviti: **»Razglašati homoseksualnost, pedofilijo in zoofilijo za normalno, pomeni delati tem ljudem medvedjo uslugo«**, ali **Zmaga Jelinčiča** iz *SNS*, ki meni, da lahko v kratkem pričakujemo tudi legalizacijo pedofilije in porok z živalmi. Že pred začetkom razprave se pred parlamentom zberejo člani civilne iniciative **»Za družino in pravice otrok«** in zunajparlamentarne stranke *NSi*, ki nosijo rumene majice **»Hvaležen za mamo in očeta«**, se nato v dvorani *Državnega zbora* posedejo na balkon in ploskajo. **Jelinčič** izjavi, da je **»prepričan, da je namen posvojitev seksualna zloraba. Dva stara homoseksualca bi se rada kopala z malim fantkom«**. *Zakonik* kljub temu preživi prvo obravnavo s 46. glasovi za in 38. proti. Notranja ministrica **Katarina Kresal** kasneje zapiše, da se s parlamentarno razpravo **»vračamo v srednji vek. Gre za povsem nesprejemljivo retoriko, ki žali človekovo dostojanstvo«**.

Obenem v kavarni *Cafe Open* poteka **tiskovna konferenca kampanje »Za vse družine! Za pravice vseh otrok. Za človekove pravice«**. Aktivisti in aktivistke kampanje se odločijo, da ne pridejo ne v parlament ne vanj in zapišejo: **»Nočemo biti del spektakla, ki so ga pripravili nasprotniki družinskega zakonika. Po našem prepričanju gre za razpravo o izjemno resni in občutljivi tematiki, ne pa za navijaški dogodek. Poslanke in poslanci namreč odločajo o naših življenjih. Odločajo o življenjih naših otrok. Naša pričakovanja so visoka, prepričani smo**

namreč, da je po več kot 17 letih boja za enakost pred zakonom čas, da Slovenija naredi odločilen korak v smeri civilizacijskih vrednot, ki smo jim prisegli».

2. marca **Slovensko sociološko društvo** poda izjavo o predlogu *Družinskega zakonika*. Ponovno poudarijo, da predlog novega *Družinskega zakonika* uvaja vključevalno definicijo družine, ki jo sociološka stroka sprejema, saj je v njej osnovna premisa družine starševsko razmerje med otrokom in odraslo osebo, ki skrbi za otroka. *»Raziskave namreč kažejo«,* so napisali v izjavi, *»da ni pomembno, ali je starševsko razmerje z otrokom biološko ali socialno, pač pa je pomembno skrbstveno razmerje; da spol in število staršev ne igra ključne vloge pri zagotavljanju otrokove dobrobiti, pač pa je pomemben predvsem kvaliteten skrbstveni odnos; da otroci iz istospolnih družin niso ne v psihološkem ne vedenjskem ne v seksualnem ali kakršnekoli drugem pomembnem smislu drugačni od otrok, ki odraščajo ob heteroseksualnih starših; da so istospolno usmerjeni starši prav tako uspešni pri vzgoji otrok kot heteroseksualni ter da bolj kot spol in spolna usmerjenost staršev na vzgojo vpliva vsebina oziroma kakovost družinskih odnosov«.*

2. marca poda izjavo podpore predlogu *Družinskega zakonika* tudi **Zveza za nenasilje**, ki združuje **Društvo Ključ – center za boj proti trgovini z ljudmi**, **Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja**, **Društvo za nenasilno komunikacijo** in **Društvo Ženska svetovalnica**. Med drugim zapišejo: *»Javno mnenje je tradicionalno praviloma naklonjeno ohranjanju starih sistemov, ki se jim zdijo varnejši, čeprav so lahko nedemokratski in celo kruti do družbenih skupin z manj moči. Pri uveljavljanju človekovih pravic tako ne moremo čakati na spremembo javnega mnenja, čemur bi sledila sprememba zakona, kot predlagajo mnogi«.*

3. marca **Liberalna akademija** s sporočilom za javnost obsodi sovražni govor, poln predsodkov, fantazem, sovražnosti in žaljivk do istospolno usmerjenih, ki se v parlamentu in izven njega pojavi ob prvem branju predloga *Družinskega zakonika*.

10. marca poteka v *Cankarjevem domu* pod okriljem **ŠOU v Ljubljani** okrogla miza *»Kaj vem o družinskem zakoniku?«* Na okrogli mizi sodelujejo **Marija Snežna Novak**, sodnica svetnica z *Okrožnega sodišča* v Ljubljani, **Darja Kuzmanič Korva**, sekretarka skupnosti *Centra za socialno delo Slovenije*, **dr. Tanja Renner** s *Fakultete za družbene vede* in **Lea Javornik Novak** z *Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve*.

17. marca poteka v *Cankarjevem domu* pod okriljem **ŠOU v Ljubljani** okrogla miza *»Istospolno starševstvo v slovenski družbi«*. Na okrogli mizi sodelujejo **dr. Mojca Urek** s *Fakultete za socialno delo*, **dr. Roman Kuhar** s *Filozofske fakultete* in **mag. Neža Kogovšek** z *Mirovnega inštituta*. Obe okrogli mizi in izid **brošure »Kaj vem o družinskem zakoniku?/Istospolne družine«** o novostih družinske zakonodaje in istospolnih družinah z mnenji različnih strokovnjakov so del projekta *»Ozaveščanje o Družinskem zakoniku«*, ki ga pripravi *resor za socialo in zdravstvo ŠOU v Ljubljani*.

17. marca **Državni svet** po razpravi sklene, da ne podpre *Družinskega zakonika*. Gre za mnenje, ki nima formalnega vpliva na nadaljnjo obravnavo predloga *Zakonika* v parlamentu.

1. aprila **Komisija za peticije, človekove pravice in enake možnosti**, ki ji predseduje poslanka **SDS Eva Irgl**, obravnava predlog *Družinskega zakonika* in sprejme dva sklepa. V prvem poziva poslance, naj razpravljajo strpno in naj ne uporabljajo sovražnega govora. V drugem sklepu podpira predlog *Družinskega zakonika*.

1. aprila poteka v kavarni *Cafe Open* v okviru **kampanje »Za vse družine! Za pravice vseh otrok. Za človekove pravice«** okrogla miza **»Odgovorno istospolno starševstvo in partnerstvo«**. Vodi jo **Mitja Blažič**, gostje pa so **dr. Ljubica Marjanovič Umek** s *Filozofske fakultete*, **dr. Andreja Črnak Meglič**, poslanka *Državnega zbora*, **dr. Tanja Renner** s *Fakultete za družbene vede*, in **mag. Miran Možina**, psihiater in psihoterapevt.

8. aprila **kampanja »Za vse družine! Za pravice vseh otrok. Za človekove pravice«** v izjavi za javnost obsodi **neonacistični napad na skupino študentk in študentov *Filozofske fakultete***. Pri kampanji opozorijo, da smo v državi priča porastu organiziranih oblik neofašizma in neonacizma: *»Nacionalizem, ksenofobija, homofobija, romofobija, antiislamizem in druge oblike sovražnosti, za katere ne dvomimo, da se napajajo tudi iz sovražnega govora v Državnem zboru, postajajo zadnja leta pri nas normalen del našega vsakdana«*.

22. aprila poteka na **Pravni fakulteti v Ljubljani okrogla miza o *Družinskem zakoniku***, ki jo pripravi **akademsko društvo *Pravnik***. Na njej **dekan *Pravne fakultete* Rajko Pirnat** izreče, da je možnost posvojitve otrok s strani istospolnih parov lahko sporna, *»ker ni nedvomno izkazano, da s tem ne posega v koristi otrok«*. Na okrogli mizi govorijo tudi predsednik *državne komisije za medicinsko etiko* **Jože Trontelj**, akter z referenduma o *Zakonu o zdravljenju neplodnosti in postopkih oploditve z biomedicinsko pomočjo* iz leta 20001, ki pove, da so istospolne zveze bolj ogrožene s spolno prenosljivimi boleznimi, in psiholog **Janez Musek**, ki govori o naravni utemeljenosti družine.

26. aprila **Okrožno sodišče v Ljubljani** pozitivno odloči v primeru še enega gejevskega para iz Slovenije, ki je v ZDA s pomočjo nadomestne matere dobil otroka. Očetoma priznajo, da sta *»naravna, skupna in polnopravna pravna starša«* otroka«. **Okrožno sodišče** s tem potrdi ameriško sodno odločbo, ki zdaj velja tudi v Sloveniji. V državi tako obstajata že dva gejevski para z otrokom s priznano tujo sodno odločbo.

4. maja se začne drugo branje *Družinskega zakonika* v **parlamentarnem Odboru za delo, družino, socialne zadeve in invalide**, ki mu predseduje **dr. Andreja Črnak Meglič**, poslanka *SD*. Na sejo so iz civilne družbe med drugim vabljeni **Mitja Blažič** in **dr. Klemen Jelinčič Boeta** iz kampanje *»Za vse družine«*, **Maja Šorli** iz *Legebitre*, **mag. Neža Kogovšek** iz *Mirovnega inštituta* in **dr. Roman Kuhar** s *Filozofske fakultete*. A vabljeni so tudi **Aleš Primc** s civilne iniciative *»Za družino in pravice otrok«*, **Tilen Mlakar** in **dr. Tadej Strehovec** z *Zavoda za družino in kulturo življenja*, ki v državnem parlamentu razlaga, da zakonska zveza kot skupnost moškega in ženske ni samo del katolištva, ampak je univerzalno pojmovanje zakonske zveze, in **dr. Tadej Stegu** iz *Za družine 2. neokatehumenske skupnosti*. **Tatjana Greif** iz *LL* naslovi na dr. Andrejo Črnak Meglič vprašanje, zakaj *LL* ni prejela vabila na sejo; iz *Odbora* odgovorijo, da so na sejo vabili predstavnike zainteresirane javnosti in da nanjo zaradi prostorskih zmožnosti ne morejo vabiti vseh, ki to želijo. V sami razpravi poslanec *SDS* **France Cukjati** meni, da istospolna družina ni družina, in doda, da ima javnost pravico vedeti, kaj meni o zakoniku institucija, ki predstavlja 58 % Slovencev, in ne samo to, kaj o zakoniku meni 30 registriranih istospolnih skupnosti. Pred začetkom seje se pred *Državnim zborom* zberejo člani civilne iniciative *»Za družino in pravice otrok«* in protestirajo, ker bi jih rado vsaj 140 sodelovalo na seji, in člani zunajparlamentarne stranke *Nova Slovenija*.

4. maja, pred drugim branjem, poteka v kavarni *Cafe Open* novinarska konferenca kampanje »**Za vse družine! Za pravice vseh otrok. Za človekove pravice**«. Na njej sodelujejo **Roman Kuhar, Barbara Rajgelj, Tina Rijavec in Mitja Blažič**.

6. maja poteka v kavarni *Cafe Open* v okviru kampanje »**Za vse družine! Za pravice vseh otrok. Za človekove pravice**« okrogla miza »**Socialni vidiki novega družinskega zakonika**«, ki jo vodi **Mitja Blažič**, gostje pa so **dr. Gabi Čačinovič Vogrinčič** in **dr. Darja Zaviršek** s *Fakultete za socialno delo*, **dr. Bojan Regvar**, sekretar *Socialne zbornice*, ter **dr. Zoran Pavlovič**, raziskovalec na področju otrokovih pravic.

8. maja **Tatjana Greif** objavi v *Objektivu*, sobotni prilogi *Dnevnika*, članek »**Plemenska skupnost**«, v katerem komentira dogajanja v zvezi z *Družinskim zakonikom*. Z naslonitvijo na knjigo »*Homo konzerve: liberalna družba in gejevska desnica*« **Richarda Goldsteina** opomni na zgodovino gejevskega in lezbičnega aktivizma in ošvrkne vse večjo asimilacijo manjšin v dominantno družbeno matrico, ki se med drugim kaže tudi v načinu ukvarjanja dela homoseksualnega aktivizma z legalizacijo istospolnih razmerij, favoriziranjem tradicionalnih (krščanskih) družinskih vrednot kot vodilnega aduta pri zavzemanju za civilno enakopravnost homoseksualcev. Greif piše: »V trenutku, ko tukajšnji aktivisti pozivajo predsednika republike, naj lezbičnim materam podeli medaljo za hrabrost, smo le korak od tega, da zahtevamo cerkvene poroke. (...) V trenutku, ko tukajšnji aktivisti v debato o človekovih pravicah vpletajo 'Kristusa, ki bi prišel z neba', se lahko vržemo na kolena pred obličjem Vatikana«. Greif obenem kritizira odsotnost civilnega dialoga pri sami pripravi osnutka *Družinskega zakonika* s strani matičnega Ministrstva ter doda: »Čudno predstavo civilnega dialoga ima tudi matični odbor državnega zbora, ki na razprave ne vabi homo-organizacij z izkazanim pravnim interesom na tem področju, ampak par gejevskih posameznikov, cel avtobus družinskih pobud in celo predstavnika Slovenske škofovske konference«. Nazadnje podvomi v resnost vladne pobude za ureditev istospolnih razmerij: »Zaradi tako kaotične situacije je vladna politika v vsej zgodbi videti manipulativna. Nekoč s civilno družbo dobro usklajen predlog zakona o istospolnih skupnostih, ki je nastajal od leta 1998 do leta 2004 in so si ga tedanji liberalci in levičarji podajali kot vroč kostanj, ni premogel zadostne politične podpore niti znotraj vladajočih strank. Nato je Janševa vlada napisala in leta 2005 sprejela svoj zakon. Ta zakon nikakor ni idealen, je pa prvič prinesel pravno ureditev za istospolne pare ter omejen obseg pravic. Pričakovati bi bilo, da se obstoječi zakon odpre za izboljšave in dopolni ter tako postopoma izboljša, zlasti na temeljnem področju dostopa do socialne varnosti. Ravno tako bi pričakovali, da se sčasoma odpre tudi razprava o nadaljnji dimenziji istospolnih partnerskih razmerij, tj. o zaščiti otrok v istospolnih družinah. Logično bi smatrali, da je Zakon o registraciji istospolnih partnerskih skupnosti lahko solidna zakonska osnova za nadaljnje korake in nadgradnjo. Vendar ne. Zgodba se znova vrača v startno pozicijo, na izhodišče, ponovno se začne iz nič. Pričakovati, da bo Družinski zakonik v sedanjih obliki mogoče realizirati, ni le politično naivno, temveč zavajajoče. Pelje se 'žejne preko vode'«. Članek je deležen kritik s strani dela aktivistov kampanje »**Za vse družine! Za pravice vseh otrok. Za človekove pravice**«. Šele decembra, dobrega pol leta kasneje, **Miha Lobnik** naznani, da je *Družinski zakonik* politično mrtev in ponovi argumente **Tatjane Greif**: »Če poslanci niso sposobni zbrati dovolj glasov in to narediti tako, da družinski zakonik ne bo padel na referendumu, potem morajo v vladajoči koaliciji najti tako rešitev, ki jo bodo lahko izpeljali. Tudi če je to delno opozicijski projekt. Vendarle ne smemo pozabiti, da je edino zakonsko izboljšavo na tem področju uvedla Janševa vlada. To ni bila dobra izboljšava, imela je veliko napak, saj se je na ustavnem sodišču izkazalo, da je zakon diskriminatoren, ampak korak naprej je bil«. ⁸

⁸ Mitja Blažič, »Je Družinski zakonik mrtev?«, spletna stran revije *Narobe*: <http://www.narobe.si>, 17.12.2010.

13. maja poteka v *KUD France Prešeren* v Ljubljani v organizaciji *Liberalne akademije* okrogla miza »**Družina kot ideološki konstrukt: stranpoti razprave o družinskem zakoniku**«, na kateri govorijo **dr. Renata Salecl, dr. Barbara Rajgelj, dr. Bogdan Lešnik, dr. Zoran Pavlović, dr. Roman Kuhar, dr. Darko Štrajc in dr. Metka Mencin Čeplak**.

14. maja, pred svetovnim dnevom družine, **kampanja »Za vse družine! Za pravice vseh otrok. Za človekove pravice«** z **izjavo za javnost** opomni na raznolikost in nujnost enakopravnosti in spoštovanja vseh družin.

17. maja, ob mednarodnem dnevu boja proti homofobiji in transfobiji, **kampanja »Za vse družine! Za pravice vseh otrok. Za človekove pravice«** z **izjavo za javnost** opozori, da sta v Sloveniji homofobija in diskriminacija istospolno usmerjenih še vedno pereč družbeni problem.

8. junija **ŠOU v Ljubljani** sprejme »**Resolucijo o Družinskem zakoniku**«, s katero podpre sprejem *Družinskega zakonika* in izenačitev pravic različnih družin.

29. junija se pred **parlamentarnim Odborom za delo, družino, socialne zadeve in invalide**, ki mu predseduje **Andreja Črnak Meglič**, nadaljuje obravnava *Družinskega zakonika*. Še vedno razpravljajo o 1. in 2. členu, ki govori o definiciji družine in o tem, kdo jo sestavlja. *Ministrstvo* in poslanci levice *Zakonik* zagovarjajo, desnica nasprotuje. **Majda Potrata** iz *SD* trdi, da je dolžnost večine, da skrbi za manjšino, poslanec *SDS France Cukjati* pa izjavi: »30 istospolnih partnerskih skupnosti in 400.000 družin – koga je tukaj bolj smotrno poslušati?« Seja sicer znova poteka v izredno homofobni atmosferi, ki jo ilustrira tudi izjava poslanca *SDS Marijana Pojbiča*: »Zame istospolna partnerska zveza nikoli ni bila naravna družina in nikoli ne bo. Če mi kdo lahko zatrdi tukaj, pa se opravičujem naslednjemu izrazu, ki ga bom uporabil, če je analni seks naravna zgodba, mi odtrgajte glavo, odrežite glavo, pa pred slovensko javnostjo to poveste, da je to Marijan Pojbič povedal, če je analni seks naravna stvar, potem mi je zelo žel...«.

2. julija **Rimskokatoliška cerkev in Islamska skupnost v Sloveniji** oziroma **nadškof Anton Stres** in **mufti Nedžad Grabus** podpišeta skupno **izjavo proti novemu Družinskemu zakoniku** in jo predstavita na skupni tiskovni konferenci. »**Globoko smo prepričani, da sta izenačevanje istospolnih zvez z raznospolnimi in posvojitvev otrok v takšne skupnosti neprimerna, ker ne zagotavljata bistvene in nezamenljive vloge očeta in matere v družinskem življenju, kar pa je ključnega pomena za skladen osebni razvoj zakoncev in otrok**«, napišeta v izjavi, nadškof Stres pa ob tem doda: »**Če gledamo na prihodnje rodove, bi bila lahko to katastrofa naroda!**«. Aktivist kampanje »**Za vse družine! Za pravice vseh otrok. Za človekove pravice**« **Mitja Blažič** za medije komentira, da ga skrbi, ker vodstvo islamske skupnosti ne vidi podobnosti med izključevanjem muslimanov in istospolno usmerjenih: »**Takrat so nasprotniki džamije svarili pred islamizacijo Slovenije, zdaj nasprotniki družinskega zakonika svarijo pred homoseksualizacijo Slovenije**«.

3. julija poteka v Ljubljani v organizaciji **Društva Parada ponosa deseta parada ponosa** pod sloganom »**Dovolj čakanja!**« Udeleženci in udeleženke parade pozivajo k čimprejšnjemu sprejetju *Družinskega zakonika*.

1. septembra se pred **parlamentarnim Odborom za delo, družino, socialne zadeve in invalide** nadaljuje obravnava *Družinskega zakonika*. Sedaj se zaustavi pri 3. členu, saj se člani

Odbora ne strinjajo glede določbe, da imajo istospolni pari možnost posvojitve otrok. Poslanec **SDS France Cukjati** izjavi: »Zakonska skupnost je posebnega družbenega pomena zaradi zasnovanja družine, to je, ohranjanja naroda. Če to črtamo, je kot bi Rdečemu križu odvzeli poseben pomen. Potem je enak balinarskemu društvu«. **Aleš Primc**, ki ga v parlament pospremi skupina podpornikov civilne iniciative »Za družino in pravice otrok«, že na začetku povzroči zaplet - predsednica *Odbora* dr. **Andreja Črnak Meglič** ga namreč po zadnji seji, kjer med drugim meri čas sodelujočih s šahovsko ur, izključi iz nadaljnje razprave; tokratne seje se zato udeleži kot opazovalec, ne kot razpravljavec. Na sejo so vabljeni **Mitja Blažič** in **Miha Lobnik** s kampanje »Za vse družine! Za pravice vseh otrok. Za človekove pravice«, **Maja Šorli** s foruma *Rozalija*, dr. **Barbara Rajgelj** z *Mirovnega inštituta* in dr. **Roman Kuhar** s *Filozofske fakultete*, a tudi organizacije, kot so *Družinska pobuda*, *Komisija za pravičnost in mir pri SŠK*, *Zavod KUL.si* ali *Za družine 2. neokatehumenske skupnosti*.

12. oktobra poteka v kavarni *Cafe Open* v okviru kampanje »Za vse družine! Za pravice vseh otrok. Za človekove pravice« okrogla miza »Moralna panika in Družinski zakonik« z gostoma **Andrejo Vezovnik** s *Fakultete za družbene vede* in sociologom **Srečom Dragošem**. **Andreja Vezovnik** pove, da za nasprotniki *Zakonika* stoji katoliška cerkev, **Dragoš** pa meni, da katoliška doktrina enači družino s hierarhijo cerkve, »torej bi relativizacija družine pomenila tudi relativizacijo cerkve. (...) Ne pričakujte, da bo cerkev rekla. 'Vi imate močnejše argumente!' Tega si ne more privoščiti, ker bi morala spremeniti celoten nauk«.

26. oktobra kampanja »Za vse družine! Za pravice vseh otrok. Za človekove pravice« predstavi tritedensko **plakatno akcijo**. Kampanja z njo sporoči, da v Sloveniji obstajajo različni tipi družin in partnerstev. Na plakatu sta dve različni družini (istospolna in enostarševska) in istospolni par, na njem pa so stilizirani tudi nekateri drugi partnerski in družinski tipi (heteroseksualni par brez otrok, razširjena družina, lezbični par, tradicionalna družina, gejevski par, lezbična družina, enostarševska družina z očetom samohranilcem, gejevska družina, enostarševska družina z mamo samohranilko, reorganizirana družina). Plakatna akcija obsega okrog 70 plakatov, ki so od 26. oktobra do 15. novembra postavljeni v Ljubljani, Mariboru, Celju, Kranju, Kopru, Novem mestu, Novi Gorici in Murski Soboti.

Izide 5/6 številka revije **Socialno delo**, ki jo izdaja *Fakulteta za socialno delo* v Ljubljani, v celoti namenjena istospolnim partnerstvom in družinam. Uredila sta jo **Roman Kuhar** in **Ana M. Sobočan**, v njej pa najdemo podrobno analizo dogajanj v zvezi z legalizacijo istospolnih partnerstev, ki sta jo pod naslovom »Boji za enakost: od diskriminacije homoseksualnosti do redefinicije družine« napisala **Metka Mencin Čeplak** in **Roman Kuhar**, ter prispevke **Bogdana Lešnika** »Sovražni govor v psihoanalitični perspektivi«, **Barbare Rajgelj** »Razmerja v istospolnih družinah – kje smo in kam lahko gremo?«, **Neže Kogovšek**, **Alenke Švab**, **Maje Šorli**, **Maje Pan**, **Andreja Zavrta**, **Tomaža Škorjanca** in drugih. Predstavitev tematske številke poteka v organizaciji *Fakultete za socialno delo* in *ŠOU v Ljubljani* 16. novembra v *Cankarjevem domu* z **okroglo mizo** »Istospolna partnerstva in družine«, na kateri sodelujejo nekateri avtorji in avtorice objavljenih prispevkov.

Pri **založbi Modrijan** izide slikanica **Justina Richardsona** in **Petra Parnella** »In s Tango smo trije«, otroška pravljica o pingvinji družini z dvema očetoma.

2011

Ob koncu januarja **vladna koalicija popusti pod pritiski Rimskokatoliške cerkve, politične desnice in konservativnih civilnih iniciativ** ter v sklopu členov, ki bi gejem in lezbijkam

omogočili poroke in posvojitve otrok, **spremeni predlog Družinskega zakonika**. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve pripravi nov osnutek in spremeni nekatere člene: namesto »zakonske zveze« naj bi nov predlog prinesel »partnersko skupnost«, namesto enakih posvojiteljskih pravic naj bi geji in lezbijke smeli posvojiti le partnerjeve biološke otroke. Desnica zahteva tudi izločitev novosti glede *opredelitve družine*. Kompromisnemu predlogu nasprotuje le LDS.

Januarja LL (Urška Sterle in Nataša Velikonja) objavi rezultate **raziskave med lezbično, gejevsko, biseksualno in transeksualno populacijo v Sloveniji o odnosu do novega Družinskega zakonika**. Anketiranje poteka med 7. novembrom in 7. decembrom 2010 na ljubljanski gejevski in lezbični sceni, vzorec zaobjame 333 anketiranih oseb. Vprašalnik anketirane osebe sprašuje tudi o tem, **ali bi s partnerjem/partnerico sklenili zakonsko zvezo, če bi to urejal novi Družinski zakonik**. Okrog 60 % jih obkroži odgovor »da«, odgovor »ne« jih obkroži okrog 10 %, odgovor »ne vem« pa okrog 30 %. V Sloveniji obstajajo tako že štiri raziskave, ki brez izjeme kažejo izjemno visok interes LGBT populacije za sklenitev zakonske zveze.

	<i>Ali bi sklenili istospolno partnersko zvezo?</i>		
	<i>Da</i>	<i>Ne</i>	<i>Ne vem/brez odgovora</i>
<i>Raziskava 2001 (Škuc-LL)</i>	73,9 %	20,9 %	5,2 %
<i>Raziskava 2003 (Škuc-LL)</i>	77,3 %	16,8 %	5,9 %
<i>Raziskava 2003 (MI)</i>	61,5 %	17,6 %	20,8 %
<i>Raziskava 2010 (Škuc-LL)</i>	58,2 %	11,4 %	30,3 %

Raziskava LL pokaže na širok razkorak med deležem tistih, ki imajo istospolno družino (6 %), in tistimi, ki si jo želijo ustvariti (51,9 %), če pri tem zanemarimo 24,6 % tistih, ki tega še ne vedo. Otroke vzgaja 6 % anketiranih oseb, a posvojilo bi jih 28,8 %, najverjetneje pa se velik delež oseb, ki bi posvojili otroke, skriva tudi v neodločenih 34,2 %. **Poudarjena želja po ustvaritvi družine** se sklada s splošnimi teoretskimi ugotovitvami o **spreminjanju družinskega življenja kot dokazu naraščanja pomena družine in zasebnosti**, kot jih zajema Alenka Švab v enem od prispevkov. Družbeni pomen družine se ne zmanjšuje, kot predpostavljajo tako imenovani »teoretiki dekadence družine«, temveč se veča: »Družina se v postmodernosti morda (zaradi intenziviranih pogojev življenja) še bolj kot v modernosti osredotoča okoli reproduktivne in terapevtske funkcije in še vedno ostaja ključna institucija, ki v sebi nosi tako institucionalno kot skupnostno (predmoderno) dimenzijo, s čimer pridobiva značilnost totalnega družbenega fenomena. V družinski zasebnosti še naprej ostaja osrednja družinska vloga, ki konstituira družino, materinstvo. S tega vidika ne kaže, da bi se družinsko življenje danes radikalno razlikovalo od modernega, ampak ravno nasprotno – njegova 'modernost' se v tem pogledu še okrepi. Razen v enem, a ključnem segmentu. Družbena funkcionalnost družine, ki je tipična za moderni model, se lahko ohranja le, če se tudi pomembno spremeni oziroma spreminja. In sicer skozi proces, ki ga moderna družba ne predvideva in ki je nov oziroma označuje družino v postmodernosti. To je družinska pluralizacija. Če naj družina še naprej opravlja svoje temeljne funkcije, se mora tudi spremeniti oziroma načelo spreminjanja in pluraliziranja sprejeti kot pogoj za svoj obstoj. To je novost družinskega življenja.«⁹

⁹ Alenka Švab, »Mesto družine – družbena funkcionalnost družine v postmodernosti«, ČKZ 207-208/2002, str. 92.

10. februarja se v **parlamentarnem Odboru za delo, družino, socialne zadeve in invalide** nadaljuje obravnava predloga *Družinskega zakonika*. Seja, kjer predsedujočo **dr. Andrejo Črnak Meglič** nadomešča **Ljubo Germič** iz *LDS*, je na zahtevo opozicijskih strank **prekinjena** že na začetku, saj naj ne bi bile seznanjene z novim, »kompromisnim« gradivom. Med aktivisti so vabljeni **Mitja Blažič** in **Miha Lobnik** s kampanje »Za vse družine! Za pravice vseh otrok. Za človekove pravice«, **Maja Šorli** s foruma *Rozalija*, **dr. Barbara Rajgelj** z *Mirovnega inštituta* in **dr. Roman Kuhar** s *Filozofske fakultete*. Pa tudi skupine *Družinska pobuda*, *Zavod Kul.si*, *Komisija za pravičnost in mir pri SŠK* in *Za družine 2. neokatehumenske skupnosti*.

12. februarja **Marko Crnkovič** v *Sobotni prilogi Dela* v članku »*Mojemu sinku so vseč punčke*« znova – in kot že večkrat doslej, ko je govora o gejevskih in lezbičnih zakonskih zvezah - javno razglasi svojo heteroseksualnost, obenem upa v heteroseksualnost svojega sina in se vpraša: »Kaj bi v taki situaciji rekel sinu homoseksualen oče? (Ali bog ne daj lezbična mati?) Ne vem in me tudi ne zanima. Bi se že znašla. Ampak gotovo je, da bi bil njun odgovor drugačen od mojega«. Izraz »heteroseksualna družina« mu gre »na živce«, ker v njem »vzbuja občutek, da je družina kot vrednota, kot jo pojmujem sam, diskvalificirana«. 5. marca s člankom »Pravica do matere in očeta pred pravico do življenja?« odgovori **Miha Lobnik**: »Se pravica drugega torej konča na meji mojega predsodka? To ni niti liberalno niti solidarno, to je tiha in strahopetna izdaja«, piše. »Družinski zakonik ni bil in ni projekt za geje in lezbijke. Družinski zakonik je bil napredni projekt za vse. Ta prostor bi lahko bolj odprl in ga naredil prijaznega drugačnim. A zdi se, da se pri nas 'tiha večina' raje odloča za varnejši diskurz in svoje bistvo utemeljuje s tesnim zapiranjem vrat pravicam drugačnih. V družbi diktata večine je takšna varnost iluzija – vse skupaj pa napoved trpkih časov«.

25. februarja mednarodna nevladna organizacija za človekove pravice **Human Rights Watch** naslovni pismo na parlamentarne poslance in poslanke, v katerem jih poziva k sprejemu prvotnega predloga *Družinskega zakonika*. »V zadnjih letih so mnoge evropske države razširile pravico do zakonske zveze in posvojiteljske pravice na istospolne pare. Predlagani Družinski zakonik je priložnost Slovenije, da se pridruži drugim v Evropi, ki istospolnim parom že omogočajo družinsko življenje«, napiše **Boris Dittrich**, direktor programa za lezbične, gejevske, biseksualne in transpolne pravice pri *Human Rights Watch*, in doda: »Vlade, ki so zavezane enakosti, ne bi smele izključevati nikogar iz določenih področij civilnega življenja«. Predsednica parlamentarnega Odbora za delo, družino, socialne zadeve in invalide **Andreja Črnak Meglič** v reviji *Mladina* 4. marca izjavi, da bi predlog *Družinskega zakonika* brez »kompromisa« pač pristal na referendumu: »Nesmiselno je, da bi zaradi ideoloških razlik političnih akterjev žrtvovali kakršnekoli spremembe, ki jih lahko prinese zakon«. Zakonik ima namreč 303 člene, ki prinašajo veliko sprememb za odpravo diskriminacije otrok, zato bi bilo nesmiselno, da bi zaradi nekaterih spornih členov ovrgli vse, še doda Črnak Meglič.